Tilrettelegging for fritidsfiske

DN-håndbok 10

TRONDHEIM

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2, 7005 Trondheim
Telefon: 73 58 05 00 - Telefaks: 73 91 54 33

DN-håndbok

10

Tittel:
Tilrettelegging for fritidsfiske

Utgiver:
Direktoratet for naturforvaltning

Antall sider:	ISSN 0802-8370 ISBN 82-7072-191-3	Dato:
84	TE 674	Desember 1995

Emneord:	Keywords:
tilrettelegging	organisation
fritidsfiske	angling
fiskekortsalg	fishing licence
driftsplan	working plan

Ekstrakt:

Håndboka retter seg mot de som har ansvar for tilrettelegging for fritidsfiske i lokalmiljøet. Den tar opp formålet med tilrettelegging og gir gode råd om planlegging og gjennomføring av tiltak som fysisk tilrettelegging, fiskekortsalg og informasjonstiltak. Boka gir også råd om driftsplan for vassdraget og organisering av arbeidet.

Forord

Tilrettelegging for fritidsfiske omfatter alle tiltak for å legge forholdene til rette for de som ønsker å fiske i fritida. Eksempler er organisering av fiskekorttilbudet, informasjon om fiskemuligheter og fiskekort, skilting, fiskestier og fiskeplasser tilpasset familier og funksjonshemmede.

Hensikten med tilrettelegging er å gjøre fisket tilgjengelig for flere. De fleste fiskere er interessert i god og lett tilgjengelig informasjon om fiske og fiskeplasser. Hvor stort behovet er for fysisk tilrettelegging, varierer imidlertid. Noen steder vil det være ønskelig med betydelig grad av tilrettelegging for å gjøre rekreasjonsmulighetene og fiskeressursene i nærmiljøet lettere tilgjengelig for folk. Andre steder kan det være riktig å ikke tilrettelegge i det hele tatt. For mange fiskere er nettopp villmarksopplevelsen en viktig del av fisketuren.

I denne håndboka gir vi gode råd om hvordan tilrettelegging for fritidsfiske bør planlegges og gjennomføres. Boka retter seg mot de som har ansvaret for slik tilrettelegging i lokalmiljøet, for eksempel grunneiere, organisasjoner og kommunale organer.

Det er også egne kapitler om organisering av arbeidet og om utarbeiding av driftsplan.

Direktoratet for naturforvaltning er ansvarlig for innholdet i håndboka. Den bygger på fem mindre temahefter om tilrettelegging for fritidsfiske som ble utgitt av DN i årene 1991-1995. Utgivelsen av heftene og håndboka er ett av tiltakene i regi av Innlandsfiskeprogrammet. Innholdet i heftene er bearbeidet og omskrevet av Kristine Orset Stene, som også har supplert teksten med nye avsnitt og funnet bilder og illustrasjoner.

Tegningene som illustrerer hvert kapittel er laget av Oscar Jansen.

Stein Lier-Hansen
direktør

Innholdsfortegnelse

Side

1. Hvorfor tilrettelegge for fritidsfiske? 8

2. Målgrupper 12
Fiskemulighet til alle 13
Barn- og familieområder 14
Sikkerhet 15
Tiltak i nærmiljøet 15
Familiedag 16
Funksjonshemmede 18
Tiltak på fiskeplassen 19
Pensjonister 19
Sportsfiskere 20

3. Forberedelser og planlegging 22
Sonering av tilretteleggingsgrad 23
Flerbruk og samarbeid 23
Tillatelser og samordning 24
Drift og vedlikehold 25
Sikkerhet 25
Kommunale fisketiltaksplaner 26

4. Tiltak og gjennomføring 28
Parkering 29
Størrelse 30
Informasjon 30
Stier 30
Valg av trasé 30
Rydding 31
Kryssing av bløte partier 32
Forsering av gjerder 32
Skilt og informasjonstavler 33
Fiskebrygger 33
Rasteplasser 35

5. Fiskekort 36
Kjennetegn ved et dårlig fiskekorttilbud 37
Planlegging 37
Utarbeid en oversikt 37
Vurdering 38

Side

Samarbeid om fiskekort 38
Samordning av regler og priser 38
Felles fiskekort 39
Framgangsmåte for utarbeiding av felles fiskekort 39
Samarbeid med reise- og næringsliv 41
Salg og markedsføring 42
Salgsapparat 42
Markedsføring 43
Utforming av fiskekortet 43
Tekst og innhold 44
Fangstrapportering 44
Format og kvalitet 44
Fiskeravgift 44
Økonomisk støtte 45

6. Informasjon 46
Planlegging av informasjonen 47
Mål og målgruppe 48
Behov og konsekvenser 48
Prioritert tiltaksoversikt 48
Tillatelse og samordning 49
Bruk av media 49
Brosjyrer 51
Turistbrosjyrer og informasjonsaviser 51
Fiskebrosjyrer 51
Fiskeguide 52
Fiskekart 52
Fisketurkart 52
Elvekart 52
Dybdekart 52
Tips om trykking og distribusjon 54
Informasjon på stedet 55
Synlig, men ikke skjemmende 57
Informasjonstavler 57
Plakater og oppslag 57
Skilting og merking 57
Muntlig informasjon 57
Fiskeskole for barn og ungdom 59

Side

7. Organisering 60
Offentlig fiskeforvaltning 61
Stortinget 61
Regjeringen 61
Miljøverndepartementet 61
Direktoratet for naturforvaltning 61
Fylkesmannens miljøvernavdeling 62
Kommunen 62
Privat fiskeforvaltning 62
Grunneiere og andre fiskerettshavere 62
Utmarkslag/grunneierlag 63
Fiskerforeninger 65
Samarbeid mellom flere lag 65
Fiskeadministrasjoner 65
Fagråd 67
Kontrakter og avtaler 67

8. Driftsplaner 70
Hjemmel for driftsplaner 71
Ansvarsfordeling 71
Fordeler med driftsplaner 71
Innhold 73
Framgangsmåte i driftsplanleggingen 74
1. Forberedelser 74
2. Delplaner 75
3. Driftsplanen 78
4. Godkjenning av driftsplanen 78

9. Hjelp videre 79
Litteratur 80
Adresser 82

1. Hvorfor tilrettelegge for fritidsfiske?

- Det hadde vært kaldt nede ved Langhølen en god stund. Ikke var det fisk heller, så det var på høy tid å kjøre hjem. Plutselig rykka det. Stanga stod i bue. Jeg holdt på å gå på ryggen i elva. Jeg rev og slet, lirka og lura. Ruggen måtte være litt av en harding! En time etter stod jeg på land igjen. I handa hadde jeg en lekker laks på 17 kilo.

Det er ikke få fritidsfiskere som står ved elver og sjøer med håp om slike opplevelser. Men om storfisken ikke skulle dukke opp, er gjerne skuffelsen til å bære likevel. Naturopplevelsen var verdt turen!

Å få fisk betyr mye for de mange menneskene som i fritiden forsøker å gjøre nytte av de rike og mangfoldige fiskeressursene vi har i Norge. Men rekreasjon, naturmiljø og sosial identitet er også faktorer som kommer høyt opp på lista hvis fritidsfiskere blir bedt om å rangere hvilke motiver som ligger bak deres fiskeinnsats. Mens det tidligere var matauk som var den viktigste motivasjonen for å fiske, vil altså psykososiale faktorer som naturopplevelse og avkobling være vel så viktige i våre dager.

I Norge har vi foreløpig begrenset kunnskap om de psykososiale sidene ved fritidsfisket. I engelskspråklige land har en derimot forsket en del på slike tema. Forvaltningen har særlig interesse for kunnskap om godene ved fritidsfiske. Når en vet hva fiskerne er ute etter, kan en arbeide for å utnytte ressursene bedre. Fiskere som ikke er fornøyd med fiskemuligheten eller den fysiske tilretteleggingen av fisket, vil gjerne oppleve at de psykososiale verdiene av fisket reduseres. Også feil tilrettelegging for fiske, vil kunne redusere naturopplevelser og rekreasjonsverdiene av fisket.

Hvis fiskerne i et vassdrag av ulike grunner er utilfredse, vil det ofte gi seg utslag i at området blir mindre besøkt av fiskere. Slik vil fiskebeskatningen reduseres, og den økonomiske avkastningen for fiskerettshaverne avta.

I mange tilfeller kreves det derfor at fiskerettshaverne er oppmerksomme på hva fritidsfiskeren er ute etter, og i mange tilfeller også en bevisst tilrettelegging for at fiskeren skal oppleve fisket som verdifullt.

Fiske er en populær fritidsaktivitet med mange utøvere både blant nordmenn og tilreisende turister. Fire av ti nordmenn oppga i 1993 at de fisket i saltvatn, mens tre av ti fisket i ferskvatn. Om en ser på fiskeaktiviteten totalt, finner en at vel 50 prosent av den norske befolkningen fisker en eller flere ganger i løpet av et år. Dette er en deltakerprosent som har holdt seg stabil de siste 25 årene, men det er ingen automatikk i at så stor andel av den norske befolkningen vil fortsette å fiske i tiden framover.

De siste tiårene har flere og flere mennesker flyttet til byer og tettsteder. Tidligere bodde én av fire nordmenn i byer og tettsteder. I dag er det en av fire nordmenn som bor på landsbygda.

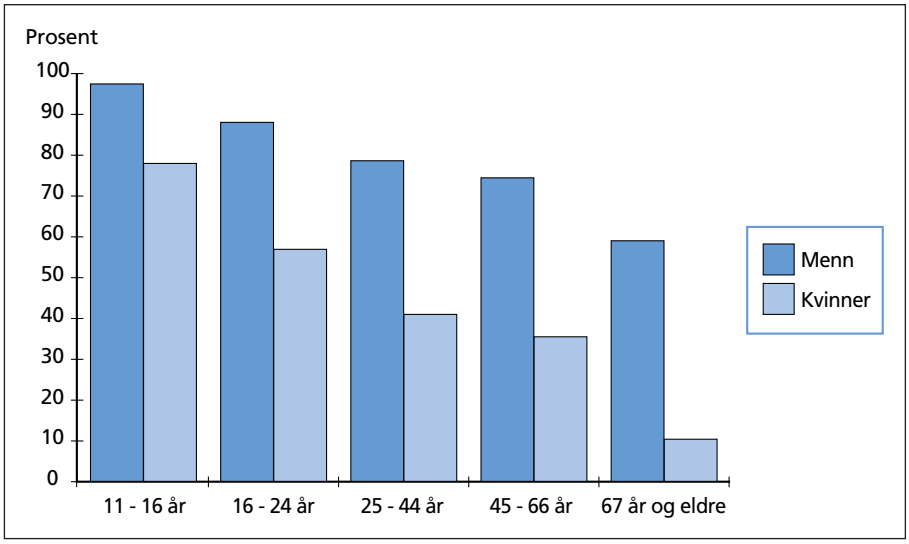
Dette har naturlig nok sine følger for fiskeaktiviteten, siden det jo er landdistriktene som har den beste tilgangen på fiskemuligheter. Mens det i de nordnorske kommunene Harstad og Hadsel var henholdsvis 63 og 67 prosent av befolkningen som fisket i 1992, var det 42 prosent av Oslobefolkningen som fisket. Oslobefolkningen fisker dessuten færre timer pr. år enn i resten av landet.

Det var flere av de som bodde i byer rundt om i landet som fisket enn de som bodde i hovedstaden, men generelt finner en klare forskjeller mellom tettbygde områder og landdistrikt. I 1992 ble det foretatt en sammenlikning mellom to kommuner i Nord-Trøndelag. I Åfjord fisket 68 prosent av befolkningen, mens byen Steinkjer hadde 14 prosent lavere deltakelse.

Selv om det altså er halvparten av den norske befolkningen som fisker, er det store forskjeller i **hvem** som fisker. Den typiske, aktive fiskeren er en mann i alderen 25-50 år med middels til høy inntekt. Det er fire av ti kvinner som fisker. Vi fisker tilsynelatende mindre jo eldre vi blir. I Engerdal i Hedmark fisker om lag 90 prosent av alle barn, deretter avtar fiskingen gradvis mot pensjonsalderen. Da fisker ca. 70 prosent av mennene og 12 prosent av kvinnene (se figur 1). Andelen eldre mennesker i befolkningen har økt de siste tiårene. Lavere pensjonsalder og økt gjennomsnittlig levealder gjør at dette er en befolkningsgruppe som har stort potensiale som fritidsfiskere.

Økt flytting til tettbygde strøk og en økende andel eldre mennesker i befolkningen kan altså medføre at andelen voksne som fisker avtar. Endringer i samfunnet og naturen rundt oss kan også bidra til at de positive verdiene ved fritidsfiske reduseres. Økte skader på fiskevann som følge av sur nedbør vil være et eksempel på at også fiskemulighetene kan bli redusert i framtiden. Fiskere, fiskerettshavere og myndigheter bør derfor samarbeide for å slå ring om fritidsfisket som en aktivitet for flest mulig mennesker. Tilrettelegging blir dermed et viktig stikkord.

Hensikten med tilrettelegging er nettopp å gjøre

Figur 1
Hvor stor andel av befolkningen som deltar i fiske i Engerdal kommune fordelt på alder og kjønn. (Aas -94)

fisket tilgjengelig for flere. Generelt har alle fiskere behov for bedre informasjon om fiske og fiskeplasser. Hvor stort behov de enkelte fiskerne har for fysisk tilrettelegging varierer imidlertid. Enkelte fiskere ønsker ikke tilrettelegging i det hele tatt.

Tilrettelegging for fritidsfiske

omfatter alle tiltak som legger til rette og sikrer fisketilbudet for de som ønsker å fiske i fritida. Tiltakene omfatter bl. a. fiskekultivering, organisering av fiskekorttilbudet, informasjon om fiskemuligheter og fiskekort, skilting, fiskestier, fiskeplasser tilpasset familier og funksjonhemmede og utforming av fiskeregler. Tilrettelegging omfatter også opplæring og stimulering blant grupper som fisker lite. Hele spekteret av fiskerne sine mangfoldige behov og ønsker for tilrettelegging, helt fra fiske i tilrettelagte parkområder i byer til urørt villmark omfattes av begrepet.
Fritidstiske er en naturvennlig aktivitet og skal videreutvikles innenfor rammer som sikrer at naturens mangfold og produktivitet bevares. Behovet for tilrettelegging vurderes ut fra «føre var»-prinsippet og rammene for naturvennlig tilrettelegging.

Hvis et område blir tilrettelagt i stor grad, f. eks. med god skilting og lettvint adkomst, kan en til og med risikere at en del brukere vil slutte å benytte seg av dette området.

Andre brukere er imidlertid helt avhengige av tilrettelegging for å kunne fiske. Rullestolbrukere er avhengig av at det foretas en del fysiske tiltak, og blinde og svaksynte trenger ledsager. Mange barnefamilier ønsker også stor grad av tilrettelegging. Det bør derfor være en plan for tilrettelegging innenfor et større område som sikrer at alle brukergrupper får sine behov best mulig dekket.

Neste skritt i prosessen er å definere målet for tilretteleggingen. Det er viktig å tenke nøye gjennom behovet for tilrettelegging og hvilket omfang tilretteleggingen skal ha før en setter i gang med videre planlegging. Målet kan være å lage et fisketilbud som alle aldersgrupper kan benytte seg av. Det kan være å sikre et attraktivt fiske for de som allerede fisker eller å lage et fisketilbud spesielt til de som trenger mye informasjon og tilrettelegging. Eller målet kan ganske enkelt være å øke fiskekortsalget.

Særlig stort er behovet for tilrettelegging i tettbygde strøk. Det betyr mye spesielt for barn,

familier og eldre at de slipper å reise langt for å kunne gjøre seg nytte av rekreasjonsmulighetene og fiskeressursene i nærmiljøet. Det skal ofte lite til for å bedre mulighetene til å utnytte sentrumsnære fiskeplasser. Tiltakene vil være verdt investeringen. De vil ofte gi økt trivsel i nærmiljøet og økt fiske-interesse og -motivasjon blant den oppvoksende slekt.

Utmarksnæring, bygdeturisme og reiseliv er kjente ord og satsingsområder for de fleste kommuner. Bedre samarbeid om utnyttelsen av fiskeressursene i kommunen og tilrettelegging for fritidsfiske kan gi økte inntekter både til rettighets-havere og næringslivet lokalt. Det er utført en del undersøkelser som viser at de lokale økonomiske ringvirkningene av økt fritidsfiske kan være mange ganger så store som fiskekortinntektene. For næringssvake kommuner og områder vil derfor en bevisst satsing på tiltak som legger forholdene til rette for fritidsfiske også være viktig for lokal næringsutvikling. I denne sammenhengen er det viktig å sikre seg at produktet – nemlig fisken – holder god kvalitet.

Med denne håndboka ønsker vi å spre tips og idéer for hvordan fiskerettshavere og lokale myndigheter kan få i stand et fisketilbud for flest mulig mennesker. Boka presenterer også en del tiltak for samarbeid og organisering som kan bidra til å gjøre fritidsfisket tilgjengelig for flere.

8 grunner til å satse på fritidsfiske

1. Fritidsfiske har positive effekter på befolkningens helse, velvære og livskvalitet.
2. Fisk er sunt! Hvert år fisker fritidsfiskerne ca. 40 000 tonn, 1/3 av husholdningenes fiskeforbruk.
3. Hundrevis av arbeidsplasser innen primærnæringene, turisme og handel er tuftet på bl. a. fritidsfiske.
4. Utleie av fiskerettigheter og kortsalg gir mange millioner kroner i inntekter.
5. Ringvirkningene av fritidsfiske er 10-20 ganger verdien av fiskekjøttet.
6. Fritidsfiske gir kunnskap om naturen og engasjement for bevaring av naturen.
7. Fritidsfiskerne bidrar med en betydelig dugnadsinnsats for å bedre miljøet og fiskemulighetene.
8. Fritidsfiskerne er med og opprettholder en årtusen lang fisketradisjon.

2. Målgrupper

- Jeg fisket mye før jeg ble pensjonist. Men nå blir det for langt å gå, beina er ikke så gode lenger. I stedet blir det mye kaffe og TV-titting. Jeg skulle ønske vi hadde en koselig fiskeplass like ved sentrum. Da kunne vi kanskje hatt onsdagstreffet vårt der, vi pensjonistene, i stedet for på benken i kjøpesenteret.

Det er viktig å definere målgrupper for tilrettelegging av fritidsfiske. Som regel vil dette være allmennheten. Hensikten med tilrettelegging bør være å gi flest mulig mennesker mulighet til å komme seg ut på fisketur.

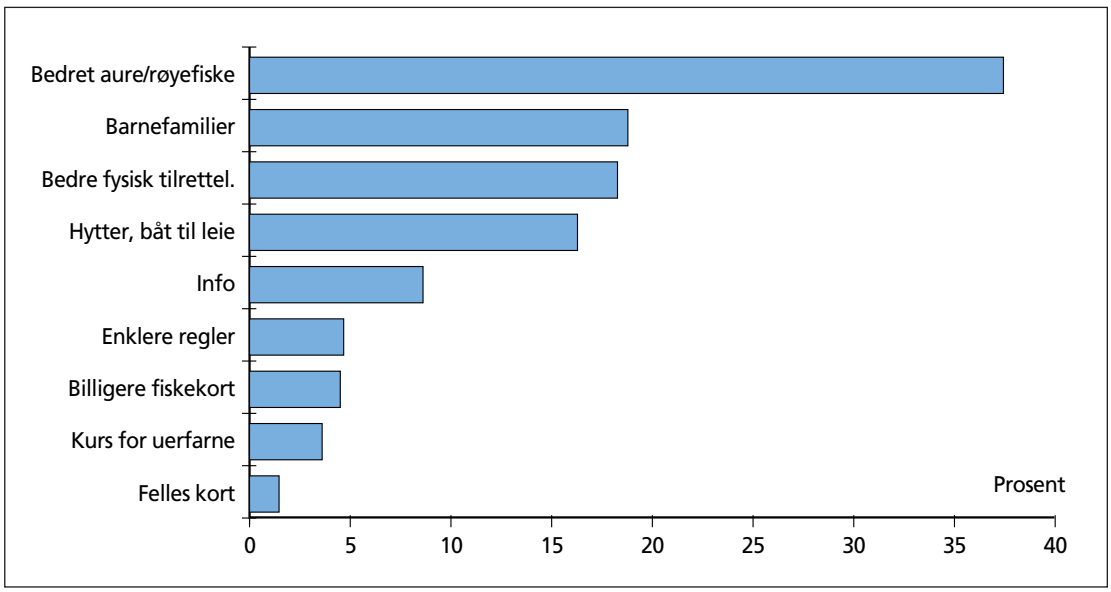
Ulike grupper vil imidlertid ha svært ulikt behov for tilrettelegging. Eldre mennesker og handikappede trenger bedre adkomst til elver og vann. Barn og familier trenger gode fiskemuligheter nær en skole eller et boområde, mens tilreisende og turister har behov for god tilgjengelighet gjennom skilting og annen informasjon. Spesialisert fiske, som f. eks. fluefiske, vil best kunne utøves i områder der en har ryddet unna noe kratt.

I mange tilfeller kan det altså være gunstig å definere målgrupper for tilretteleggingen. En kan opprette egne soner tilpasset handikappede, egne soner tilpasset fluefiske osv. Det er også viktig å ha i bakhodet at mange fiskere ønsker å fiske på steder der det ikke er gjennomført tilretteleggingstiltak. Hvis fiskeplassen blir godt skiltet og mye fokusert på i informasjonsbrosjyrer og aviser, vil denne typen fiskere slutte å oppsøke stedet, fordi den etterlengtede «villmarksstemningen» kan bli redusert. Å sette av områder til uberørte fiskeplasser kan derfor også være en viktig del i kommunale fisketiltaksplaner og annen planlegging av tilrettelegging. Jevnt over fisker mennesker bosatt i tettbygde strøk mindre enn mennesker bosatt i mer landlige omgivelser. By- og tettstedsbefolkningen utgjør derfor en svært viktig målgruppe. Ofte er det ikke så mye informasjon og fysisk tilrettelegging som må til før det blir langt enklere å komme seg på fisketur. Fiskemuligheter i nærmiljøet er et viktig stikkord her.

Fiskemulighet til alle

Den typiske aktive fiskeren er en ung eller middelaldrende mann med høy til middels inntekt. Kvinner og eldre er overrepresentert i kategorien ikke-fiskere. Å ha allmenheten som målgruppe vil f. eks. være å gi de gruppene av befolkningen som fisker minst bedre motivasjon og informasjon om fisketilbudet.

Gjennom en spørreundersøkelse i Engerdal kommune i Hedmark forsøkte en å finne ut hvilke tiltak som ville stimulere folk til å fiske mer. Hva folk

Figur 2 *Andelen av voksne Engerdøler som kanskje eller helt sikkert vil fiske mer som en følge av ulike tiltak som kan bedre eller lette fritidsfisket (Aas -94).*

svarte, kan en se på figur 2.

Barn- og familieområder

Figur 2 viser at 20 prosent av den voksne befolkningen i Engerdal oppga spesielt tilrettelagte fiskeplasser for barnefamilier som en grunn til at de ville fisket mer. Fisking foregår mest i helger og på ettermiddagstid, på tidspunkter da hele familien har anledning til å være sammen. For små barn vil familiefisketurer være med å avgjøre om de vil komme til å fiske senere i livet. Svært få mennesker som ikke fisket som barn, fisker når de blir voksne. Opplæring til fritidsfiske foregår altså fortsatt i familien, og en fortsatt aktiv opplæring av barn er derfor trolig det viktigste for at fiskedeltakelsen skal holde seg stabil framover.
Imidlertid er det ofte fysiske hindringer som vanskeliggjør fisking som familieaktivitet. Lang og ulendt veg ned til fiskeplassen kan være en slik hindring, siden barnefamilier ofte har behov for å

Fiske er en flott familieaktivitet.
Foto: Tore Wuttudal.

Tiltak for barnefamilier vil kunne bidra til å redusere hindrene som omsorgsansvar utgjør. Hele familien kan da dra på fisketur sammen, og barna kan tas med selv om de er små.
Foto: Børre K. Dervo.

ta med seg barnevogn. Utbedring av fiskestier vil derfor være et viktig tiltak. Behovet for tilrettelegging utover dette vil variere, men opparbeiding av rasteplass og fiskebrygger og oppsetting av redningsutstyr kan være aktuelt. Ofte er det best å satse på tilrettelegging for fiske i områder der det er annen friluftsaktivitet fra før. Statlige og kommunale friluftsområder kan i mange tilfeller utvikles til flerbruksområder som også gir fiskemuligheter. Det er en stor fordel om området kan by på en kombinasjon av fiskeplass, rasteplass og lek i naturen.

Dersom barn blir spurt om hvilken person som har hatt mest å bety for at de begynte å fiske, vil sannsynligvis halvparten trekke fram far, mens langt færre ville oppgi mor. Dette har selvfølgelig mye med tradisjonelle kjønnsroller å gjøre. Tiltak for barnefamilier nær boområder vil bidra til å redusere hindrene for fisking, slik at hele familien kan komme ut sammen.

Mange mennesker som ble vant til å dra på fisketurer allerede som barn, fortsetter med denne fritidsaktiviteten etter at de blir voksne. Foto: Jostein Skurdal.

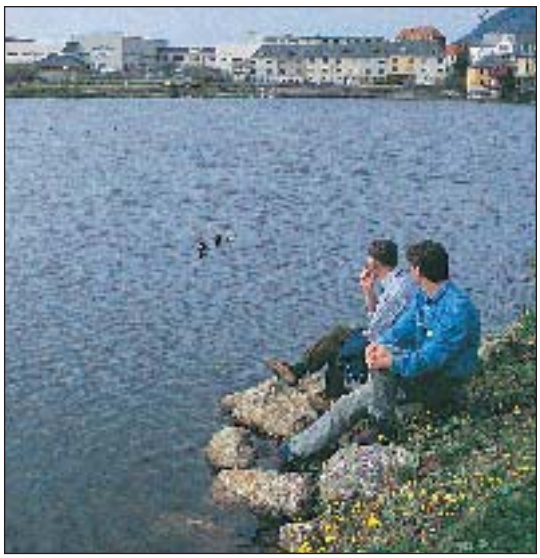
Sikkerhet

Sikkerhet er et viktig stikkord, spesielt i områder der små barn ferdes. Tilrettelagte fiskeplasser for barn og familier bør derfor ikke legges i områder med sterk strøm, glatte svaberg eller der det er brådypt. Her vil det være en avveining mellom hensynet til at folk skal lære å ta vare på seg selv og det å tenke sikkerhet i forbindelse med tiltak.

Tiltak i nærmiljøet

Fritidsfiske og feriereiser er nært knyttet sammen for mange. Likevel er det mange som fisker oftere i nærmiljøet enn i mer fjerntliggende områder. I seks utvalgte kommuner på Sør- og Østlandet fisket i 1993 73-92 prosent av fritidsfiskerne i hjemkommunen, mens dette ikke var tilfelle for beboerne i Oslo. Der foregikk bare 30 prosent av fritidsfisket i hjemkommunen, mens andre deler av landet ble flittigere brukt som fiskearenaer enn i de fem andre kommunene.

Der det er mulig er det svært viktig å sikre og utvikle gode fiskeplasser i nærmiljøet i byer og tettsteder. Ikke minst for barn og familier er fiskeplasser nær bostedet av stor betydning. Kort veg vil forhindre at bilturen eller gåturen tar for lang andel av turen, og om ønskelig kan en basere seg på kortvarige turer. Litt større barn kan også oppsøke

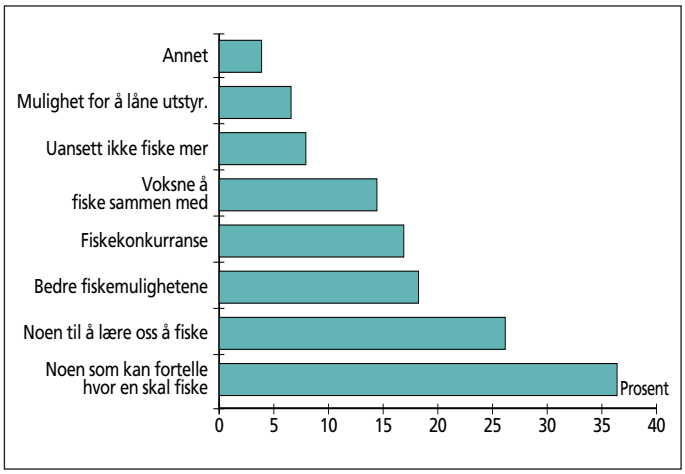

Muligheter til å fiske nær bostedet har stor betydning, ikke minst for barnefamilier. Foto: Mari-Lise Sjong.

fiskeplassen uten å være avhengig av en voksen som sjåfør. Mange boligområder har store veger og jernbane som barrierer mot vassdragene, og bedringen av adkomsten vil i mange tilfeller være det viktigste tilretteleggingstiltaket.
Det er viktig å få fisk, men den trenger ikke være stor! Når barnefamilier er målgruppen for tilrettelegging vil derfor et vann med mye småabbor og smårøye være like ypperlig som en elv der det kan være muligheter for storlaks!

Familiedag

I gjennomsnitt fisker barn oftere enn voksne. Likevel kunne utvilsomt mange flere barn hatt gleden av opplevelsene som fisking gir. Barn i Engerdal tror de ville ha fisket mer dersom noen hadde lært dem *hvordan* fiskingen utføres og dersom noen hadde fortalt dem *hvor* en kan fiske. Fiskekonkurranse og voksne å fiske sammen med er også tiltak de unge engerdølene trekker fram. (Se fig. 3).
Hvorfor ikke arrangere en familiedag i kommunen, med fokus på allemannsretten, artsrikdom og

Figur 3
Andelen av 11 - 16 åringer i Engerdal som kanskje vil fiske mer som følge av ulike tiltak (Aas -94).

Under, til v.:
Gjennom å arrangere en familiedag, vil en kunne vekke interessen for fiske blant mennesker i alle aldre. Samtidig får en informert om fiskeregler, utstyr og fiskeplasser. Foto: Børre K. Dervo.

Under:
Flere organisasjoner har utarbeidet materiale til bruk på familiedagen. Kontakt din egen organisasjon for materiale og veiledning.

Familiefiske midt i bygda

- Et eksempel fra Frosta

Asklundvannet ligger midt i jordbruksbygda Frosta i Nord-Trøndelag. Avstanden til Frosta skole er bare 300 meter. Vannet er lett tilgjengelig, og siden vannet er næringsrikt, vil det kunne fostre en stor fiskebestand. Mulighetene er gode for tilretteleggingstiltak.
Av disse grunnene ble Asklundvannet utvalgt i 1991 da fylkesmannens miljøvernavdeling i Nord-Trøndelag var på jakt etter et vann som kunne passe for familiefiske. Tilretteleggingen ble ansett som et nærmiljøtiltak, der tilrettelegging for fritidsfiske og det å lage et lett tilgjengelig aktivitetsområde var viktige målsettinger. Dessuten skulle prosjektet stimulere barn, ungdom og handikappede til å bli fritidsfiskere. Asklundvannet skulle bli en møteplass for flere generasjoner og være en basis for sosial kontakt.
Kommunen og grunneierne var velvillige. Kulturkontoret ordnet med de nødvendige søknader om midler og iverksatte prosjektet. En del grunneiere stilte grunn til gratis disposisjon for fem år, og mange deltok på dugnader. Frosta Jeger- og Fiskerforening tok på seg å sette ut fisk og administrere fisket, i tillegg til kurs og opplæring. Frosta skole stod for informasjon og opplæringsplaner for alle klassetrinn. Arbeidskraft ble arbeidsledig ungdom, som fikk forholdsvis frie hender i utviklingen av fiskeprosjektet. Totalkostnadene ble beregnet til ca. 270 000 kroner.

Asklundvannet på Frosta er et flerbruksområde. Stien rundt vannet egner seg godt til turgåing. Foto: Jostein Skurdal.

Nå har Asklundvannet fått:

- Sti rundt hele vannet. Halvdelen er tilrettelagt for rullestolbrukere
- To brygger
- Flere velegnede fiskeplasser
- Informasjonstavler, skilting og merking
- Båter til gratis utlån
- Bord og benker, grill og bålplasser
- Forbedret adkomstveg

Asklundvannet er et flerbruksområde. Stien kan benyttes til jogging og trening. «Koselys» er montert for å få trimturen bort fra trafikkfarlige veger. Pensjonistlaget har arrangert kveldstreff ved vannet. Anlegget har en brygge som egner seg til sommerdans. Skolen og barnehagen tenker å bruke området til opplæring i sjø- og båtvett.

Kart over Asklundvannet.

naturutnyttelse? På en slik familiedag har en i sammenheng med fisket, også mulighet til å informere om hvilke fiskeregler som gjelder ellers i året. Veiledning om fiskeplasser og fiskeredskaper hører også naturlig hjemme i sammenhengen. Fiskeaktivitetene kan bestå i f. eks. meitefiske, slukfiske, fluefiske, fiskesti, fluebinding, garnfiske, stangbygging eller behandling av fisken etter fangsten. Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Skogeierforbund, Norske 4H m. fl. tilbyr materiell, veiledning og hjelp til å arrangere familiedagen. En familiedag kan med fordel arrangeres i tilknytning til skoleverket. Skolen er en viktig arena for å motivere og undervise barn og unge om fritidsfiske. Skogbrukets organisasjoner, Direktoratet for naturforvaltning og Norges Jeger- og Fiskerforbund har utarbeidet materiell velegnet for undervisning i grunnskolen. Kurs i fiskestell og -utøvelse, fiskekonkurranser og fiskefestivaler er andre ideer som kan benyttes i skolen.

Funksjonshemmede

Det viser seg at mange funksjonshemmede deltar mindre i friluftsaktiviteter enn det en skulle anta, spesielt med tanke på at mange har god tid til disposisjon. Det kan skyldes flere ting. De kjenner kanskje ikke til mulighetene som finnes. Det er kanskje ikke mulig å kjøre bil helt fram til fiskeplassen, og/eller det er vanskelig å ta seg ned til fiskeplassen. Et hinder kan også være fravær av toalett tilpasset rullestolbrukere.

Fiskemuligheter for funksjonshemmede vil som regel kreve en del tilrettelegging. Det er ikke nødvendigvis så store utbedringer og store kostnader som skal til for å bedre tilgjengeligheten for funksjonshemmede. Et tett samarbeid mellom fiskeforvaltning, funksjonshemmedes organisasjoner og lokale jeger- og fiskerforeninger vil være med å sette brukerbehovene i sentrum. Utgangspunktet bør være at funksjonshemmede skal kunne ta seg fram uten hjelp fra andre. Enkelte vil likevel sette stor pris på en fiskekamerat som har kjennskap til fiskeplassene og den riktige fiskeredskapen på det aktuelle stedet og som også

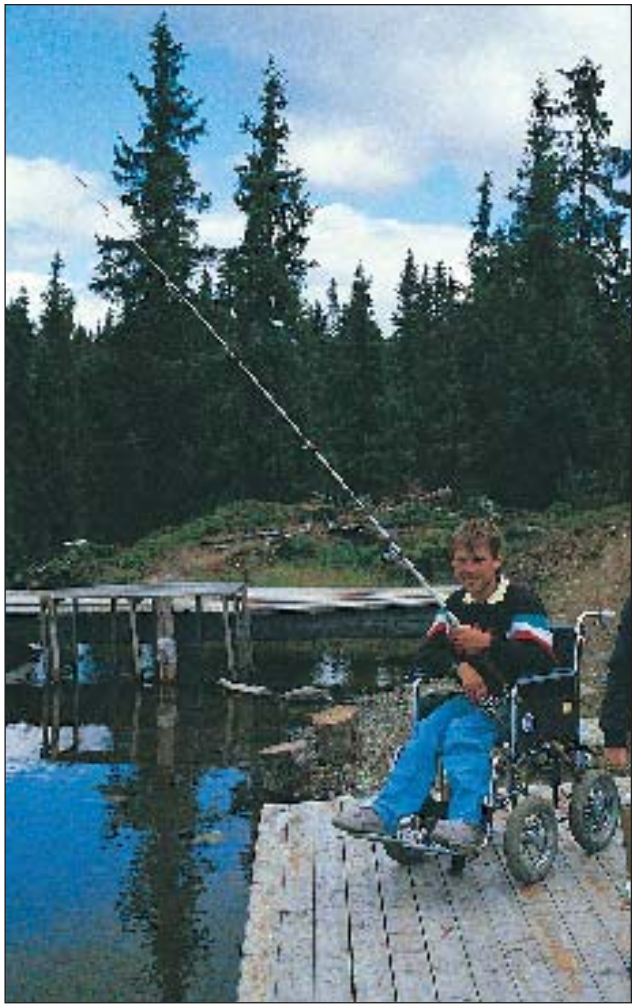

Fiskeplasser egnet for handikappede krever en del tilrettelegging, bl.a. bør stier, fiskeplasser og -brygger ha stoppkant. Foto: Mari-Lise Sjong.

kan veilede i forhold til fiskeravgift og fiskekort. Andre foretrekker at disse opplysningene er tilgjengelig gjennom skriftlig informasjonsmateriale.

Tiltak på fiskeplassen

En viktig forutsetning for funksjonshemmede er at fiskeplassen er tilgjengelig med bil. Avstanden fra parkeringsplassen til fiskeplassen bør helst ikke være mer enn 25 meter. Adkomstvegen til fiskeplassen må ikke ha en helning som overstiger 1:20. Mulighetene for å få fiske bør være gode på en tilrettelagt plass for funksjonshemmede, siden det er vanskelig å forflytte seg. Det bør være små sjanser til å feste fiskeredskapen i bunnen.
På steder som er tilrettelagt for funksjonshemmede er det en forutsetning at det også er toalett. Toalettet må bygges forskriftsmessig. Skaff informasjon og byggetillatelse på forhånd. Kommunen kan være behjelpelig med å skaffe dette.
Det kan være fornuftig å tilrettelegge for båtbruk for funksjonshemmede. I båten sitter de på samme nivå som bevegelsesfriske, og kombinasjonen båttur og fisketur gir gode muligheter for naturopplevelser. Båten må være romslig og stødig. Dette krever også en stødig båtbrygge, der det er mulig å feste båten for ombord- og ilandstigning.
På brygga må det i likhet med på selve fiskeplassen og på gangveger langs vann og vassdrag, være en 15-25 cm høy stoppekant. For rullestolbrukere vil kanten være en forsikring mot at rullestolen glir ut mot vannet. Kanten kan også være av betydning for blinde og svaksynte. Overgangen fra gangveg til brygge skal helst være uten forskjell i høydenivå.
I kapittel 4 skal vi ta for oss fysiske tilretteleggingstiltak. Vi vil der komme nærmere tilbake til en del av tiltakene vi har nevnt her.

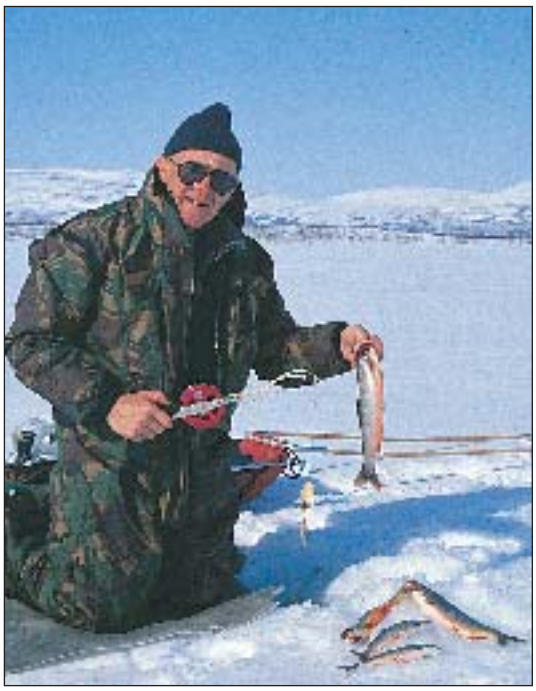
Her mangler det stoppkant på fiskebrygga. Rullestolen kunne lett ha trillet ut for kanten. Foto: Jostein Skurdal.

Pensjonister

Jevnt over fisker vi mindre jo eldre vi blir. Fig.1 i kapittel 1 viser denne systematiske nedgangen i Engerdal kommune. Fiskedeltakelsen viste seg å avta raskere for kvinner enn for menn. Etter fylte 67 år fisket fortsatt vel 60 prosent av mennene, mens 12 prosent av kvinnene fisket.
Mange av dagens pensjonister har god helse og god tid. Aktiviteter i friluft, som for eksempel fiske, skulle kunne være med å holde pensjonister aktive og sunne!

Fritidsfiske er en velegnet aktivitet for pensjonister. Foto: Børre K. Dervo.

For mange er det imidlertid helsa som er årsaken til at fisketurene blir sjeldnere enn før.
Tilretteleggingen denne gruppen trenger vil ofte være sammenfallende med funksjonshemmedes behov. De ønsker mulighet til å kjøre helt fram til fiskeplassen, sti som ikke er for ulendt, mulighet til å sitte på en fiskebrygge osv.
Behovene kan også være sammenfallende med barnefamilienes. Mange ønsker for eksempel en fiskeplass i nærmiljøet med kort veg til boligen, eldresenteret eller bussholdeplass.
Sosiale arrangementer kan også legges til lett tilgjengelige fiskeplasser. På Frosta er Asklundvannet blitt brukt som samlingsplass for pensjonistlaget.

Sportsfiskere

Også sportsfiskerne kan ha behov for tilrettelegging. Dette gjelder imidlertid ofte helt andre tiltak enn de som blir brukt overfor barn og familier. Det kan være ønske om spesielle områder for fluefiske, en spesiell fiskekvalitet, nye regler som fremmer sportsfiskebestander og kanskje tilbud som overnatting, guiding osv.

Det finnes mange ivrige kvinnelige fiskere, men fortsatt fisker langt flere menn enn kvinner. Foto: Tore Wuttudal.

Kjønnsforskjellen blant fritidsfiskere er ekstra stor blant pensjonister. I Engerdal er det f. eks. fem ganger så mange mannlige som kvinnelige pensjonister som fisker. Foto: Anton Rikstad.

Mange sportsfiskere har også ønsker om tilrettelegging. Fluefiskere ønsker gjerne egne soner der bruk av flue egner seg. Foto: Børre K. Dervo og Jostein Skurdal.

3. Forberedelser og planlegging

- Hva er fiskeravgift? Hvor får jeg kjøpt fiskekort? Hvor ligger Veslevatnet? Og hvor parkerer jeg bilen hvis jeg skal dit? Kan jeg gå over jordene som ligger like ved? Hva skal jeg fiske med?

Dette er noen av spørsmålene som kan fortone seg som en uendelig hinderløype for en uerfaren fisker.

For en nybegynner kan vegen mot den første fisketuren fortone seg som en uendelig lang hinderløype med mange små og store hinder. Mange spørsmål og problemer dukker opp når du skal ut på din første fisketur eller kommer til et nytt sted for å fiske. Derfor er det ofte behov for å gjennomføre en del tiltak som fjerner eller reduserer hindrene som finnes. På denne måten kan det bli enklere for folk flest å komme seg ut på fisketur!

Tilrettelegging av fritidsfiske er svært viktig, men det kan ofte være en arbeidskrevende og kostbar prosess. Derfor er det av stor betydning at en setter av god tid til å planlegge gjennomføringen av tiltakene. I dette kapittelet skal vi se litt nærmere på forarbeidet som må til før hindrene kan fjernes.

Sonering av tilrettelegginsgrad

Tilrettelegging for fritidsfiske omfatter hele spekteret av tilrettelegging. Den ene ytterligheten er fiske i parkomgivelser med kunstige dammer og utsatt fisk, den andre er villmarksområder hvor det ikke er foretatt noe inngrep overhodet.
Fiskere har svært forskjellig oppfatning av tilrettelegging. Mange har ikke behov for, eller ønsker ikke noen tilrettelegging. Det er også viktig å ta hensyn til andre naturbrukere når en driver med tilrettelegging for å unngå at deres bruk og opplevelser ikke reduseres.

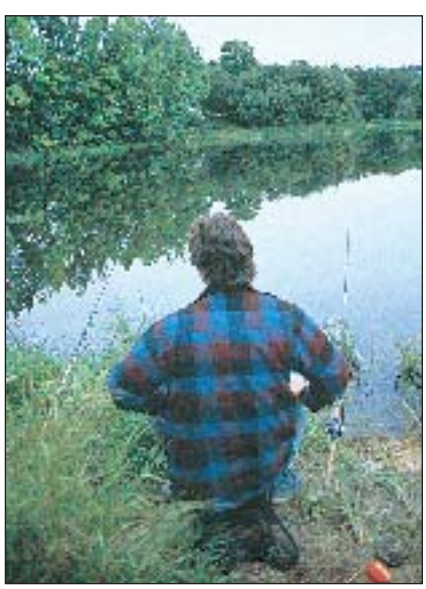
For å minimalisere unødige inngrep og konflikter, er det ofte fornuftig å lage en sonering av kommunen eller det aktuelle fiskeområdet som skal planlegges. Før arbeidet med sonering starter, må en avklare målgrupper og behov for tilrettelegging. Soneringen består i at en ut fra kriterier som tilgjengelighet, fiskebestand, avstand fra boområde eller reiselivssentra, sårbarhet o. l. foretar en grovinndeling i:

1. områder hvor det ikke skal foretas inngrep eller tilrettelegges
2. områder hvor det kan gjennomføres enkel tilrettelegging i form av skilting, enkle stier, rasteplasser, rydding og tynning
3. områder hvor det kan gjennomføres mer omfattende tilrettelegging for spesielle brukergrupper.

Flerbruk og samarbeid

Det er viktig å tenke flerbruk når tilretteleggingen planlegges. At flere brukergrupper benytter de samme områdene, er med på å reduseres det totale

Sonering av tilrettelegginsgrad omfatter å finne områder hvor fisket kan gjøres lettere tilgjengelig for brukergrupper som f. eks. funksjonshemmede. Men også det å sette av områder hvor det ikke skal foretas noen form for tilrettelegging er en viktig del av soneringen.
Foto: Børre K. Dervo.

Flerbruk innebærer at flere brukergrupper kan benytte de samme områdene. Det reduserer presset på naturen og åpner for samarbeid om tilretteleggingen. Foto: Arne Rasmussen.

inngrepet i naturen. Flerbruk sikrer at anlegget blir brukt over en lengre periode. Når fiskeperioden er over, er f. eks. området fortsatt et attraktivt utfartsområde. Flerbruk åpner dessuten mulighetene for samarbeid, siden flere kan være med å gjennomføre planer og ta ansvar for drift og vedlikehold. Parkeringsplassen og informasjonstavler kan for eksempel være felles for flere brukergrupper. Det er videre mulig å lage og skilte et stinett som kan brukes felles av både turgåere, trimmere og fiskere. Det samme stinettet kan f. eks. samtidig benyttes av skolen til natursti.

Aktuelle samarbeidspartnere:

- grunneierorganisasjoner
- fjellstyrer
- allmenningsstyrer
- jeger- og fiskerforeninger
- reiselivslag
- næringsliv
- kommunen
- turistforeninger
- pensjonistorganisasjoner
- funksjonshemmedes organisasjoner
- helseinstitusjoner
- barnehager og skoler
- idrettslag
- velforeninger
- båtforeninger
- andre interesseorganisasjoner

I den enkelte kommune er det mange som er engasjert i fiskestell og fiskeforvaltning. Inviter alle de ulike gruppene med på samarbeid om å utvikle fisket i kommunen. Når ulike grupper sitter sammen, er det ofte lett å komme fram til en del felles målsettinger for utnytting av fiskeressursene i kommunen. Utfra disse målsettingene kan konkrete tiltak og arbeidsoppgaver utformes og fordeles.

Tillatelser og samordning

Før det settes i gang med tiltak, er det viktig å sørge for at alle nødvendige tilltatelser foreligger. I hovedsak gjelder dette fysiske tiltak. Først og fremst må grunneieren gi sitt samtykke. De fleste steder er det vanlig at nettopp grunneieren har ansvaret for tilretteleggingen. Videre må ansvar tilknyttet drift, vedlikehold og eventuell skade være avklart.
Det kan være varierende praksis når det gjelder den kommunale behandlingen av tilretteleggingstiltak,

Vedlikehold er en forutsetning for at tiltaket skal fungere. En dårlig vedlikeholdt fiskebrygge er ikke bare vanskelig å fiske fra, den er også meget skjemmende. Foto: Kristine O. Stene.

men generelt bør en ta kontakt med kommunen i god tid for å avklare saksgang.

Drift og vedlikehold

All tilrettelegging krever oppfølging. Det er viktig at drift og vedlikehold ikke blir en oppgave som krever store kostnader og mye arbeid.
Mange tiltak ser flotte ut rett etter at de er utført, men etter en tid vil som regel slitasjen merkes godt. Noen bør derfor ha ansvar for å følge opp og holde vedlike det som er utført.
Hvis toaletter og søppelstativ er en del av tilrettelegingstiltakene, er det ekstra viktig å ha et opplegg for drift. Søppeldunker og toaletter må tømmes og ettersees med jevne mellomrom, og dette kan bli både arbeidskrevende og dyrt.
Utgangspunktet bør være at den enkelte turgåer tar med seg søppel og avfall hjem. Enkelte steder kan det likevel være behov for å sette opp søppeldunker eller -containere, for eksempel på parkeringsplasser eller andre steder der det ferdes mange mennesker og ikke er for tungvint å foreta regelmessige tømminger. Plasser søppeldunkene slik at det blir enkelt å komme til for å tømme. I områder som ikke ligger ved veg, bør det bare settes opp søppelstativ hvis det allerede eksisterer et forsøplingsproblem som må løses. En bør forsøke å inngå avtale med kommunen, slik at de tar seg av oppgaver som dette. Hvis det ikke lar seg gjøre å få noen til å ta på seg ansvar for tømming, er det bedre å la tiltaket være.

Sikkerhet

Hvert år krever dessverre fiskeaktiviteten flere liv. Tenk gjennom sikkerheten i området! Spesielt viktig blir dette ved tilrettelegging av områder for barn og funksjonshemmede. Generelt bør en unngå å lede folk til områder med sterk strøm og ulendt terreng. Dersom det finnes farlige fiskeplasser som en vet brukes mye, kan det være aktuelt med sikringstiltak som varselskilt og rekkverk. Montér gjerne en livbøye på fiskeplassen. Dette er tiltak som må vurderes nøye og som medfører ansvar. Fiskeplasser for rullestolbrukere krever en del ekstra sikkerhetstiltak. Vi omtaler tiltakene mer utførlig i kapittel 2 og 4, og nevner her bare to eksempler: Stier og fiskebrygger må utstyres med en stoppkant som er minst 15 cm høy for å forhindre at rullestolen beveger seg ut mot elva eller vannet. Flytebrygger må ha rekkverk og støtteanordninger.

Kommunale fisketiltaksplaner

Siden tilretteleggingen vil kreve både mye tid og penger, er det viktig at tilretteleggingstiltakene skjer samordnet i hele kommunen. Det ideelle er at hver kommune utarbeider sin egen fisketiltaksplan. Kommunen vil her ha en viktig rolle når det gjelder samordning, initiativ og veiledning. Men utarbeiding av fisketiltaksplan må være et nært samarbeid mellom kommune og lokale lag. Lagene må selv være med å definere sine oppgaver og roller. Et enkelt planarbeid kan være med å engasjere og aktivisere lokale krefter. Det er også en mulighet til å etablere kontakt og tillit mellom kommune, grunneierlag og foreninger. Gjennom planarbeidet blir det lettere å prioritere og skaffe midler til tiltak. Enkelte deler av planen vil være viktige innspill til kommuneplanarbeidet.

En kommunal fisketiltaksplan bør omfatte en beskrivelse av fiskeressursen i kommunen og utnyttelsen av denne. Utfordringer og problemer for fiskesektoren må drøftes sammen med hvilke mål kommunen har satt seg for bevaring og utnytting av fiskeressursene.

I 1991 satte Direktoratet for naturforvaltning (DN) i gang et prøveprosjekt for å utvikle og utprøve kommunale fisketiltaksplaner i de tre kommunene Ringebu i Oppland, Steinkjer i Nord-Trøndelag og Nordreisa i Troms. Utprøvingen av planene var et ledd i det såkalte innlandsfiskeprogrammet til Miljøverndepartementet og DN.

Fisketiltaksplan for Ringebu

Ringebu kommune i Oppland har gode fiskemuligheter i Gudbrandsdalslågen og i fjellområdene. Kommunen satser på en aktiv fiskeforvaltning. Aktiviteten i de mange lagene er stor, med tiltak som omfatter informasjon, skilting, rydding av fiskestier og kultivering.

Ringebu var en av de tre kommunene som inngikk i DNs prøveprosjekt om utarbeiding av kommunale fisketiltaksplaner. I kommunen var hovedutvalg for miljøvern og utmarksforvaltning ansvarlig for planarbeidet. Representanter fra rettighetshavere, jeger- og fiskerforeningen, turistkontor og kommunen var med.

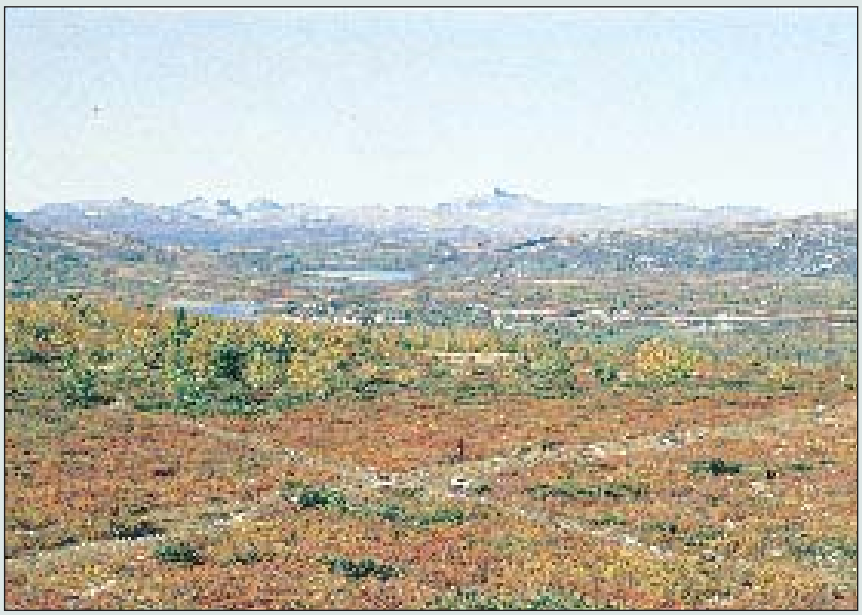
Følgende satsingsområder ble fastsatt i planen:

- VM i fluefiske i Lågen 1994
- enkel tilrettelegging i de enkelte lag
- informasjon
- fisketilbud til barn og unge nær tettstedene
- sikre mest mulig naturlig reproduksjon og opprettholde fiskestammene
- felles fiskekort for kommunen

Resultater

Rettighetshaverne ble anbefalt å tenke gjennom tilretteleggingsgrad (urørt – enkel eller tyngre tilrettelegging). Aktuelle tiltak var skilting, utarbeiding av enkel informasjonsfolder for hvert enkelt lag, båtutleie, fiskeplass for funksjonshemmede, rydding av strandsoner, revidering av fiskeregler, markdager for ett eller flere lag.

Ringebu var en av kommunene i prøveprosjektet om kommunale fisketiltaksplaner.
Tidlig i prosessen ble det innført felles fiskekort for Venabygdsfjellet.
Foto: Jostein Skurdal.

Tiltakene skulle gjennomføres i regi og etter initiativ fra det enkelte lag. Kommunen skulle veilede og skaffe tilskudd.
Sju av de 11 grunneierlagene har gitt ut informasjonsbrosjyre. Informasjonstavler og -skilt finnes i omtrent alle områdene. To grunneierlag kan tilby båtutleie og tre av lagene spesielle fiskeplasser.
Andre informasjonstiltak er turkart for kommunen og årlig informasjonsbrosjyre om fiskemulighetene.
Tilrettelagte fiskeplasser for barn og ungdom er anlagt ved Fåvang og Ringebu. Tur- og fiskestier er etablert ved Ringebu sentrum og tursti er anlagt ved elva Tromsa.
Kultivering av Våla/Lågen pågår. Noen lag forbedrer gytebekker, og pH-prøver tas med jevne mellomrom.
Det ble etablert et felles fiskekort for hele kommunen i -94.
VM i fluefiske ble gjennomført i august -94. Arrangementet ble en stor suksess og medførte god markedsføring av fisketilbudet. Nå arrangeres det årlig en større fluefiskekonkurranse med bl.a. uttaking til VM.

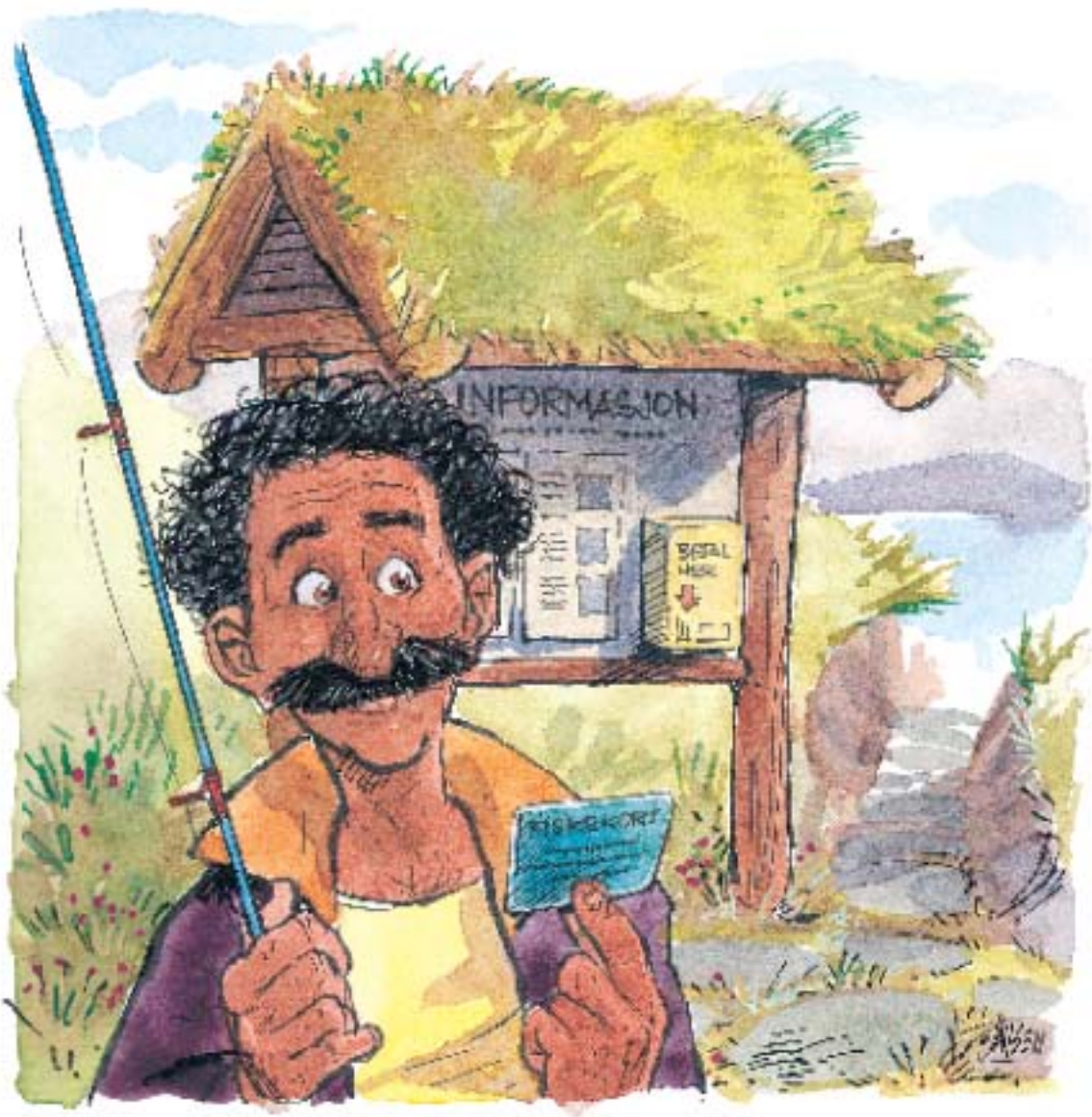
Innarbeiding i kommunale planer

Kommunestyret vedtok den kommunale fisketiltaksplanen i oktober 1992. Den er en handlingsplan for fiskeforvaltningen i kommunens miljø- og naturressursprogram, som igjen er en kommunedelplan for miljø og utmark.
I kommuneplanen er nå 100-metersbeltet sikret mot inngrep. I reguleringsplaner har vassdrag fått formål og bestemmelser som sikrer at fiskeinteressene ivaretas. Områdene i Lågen er lagt ut som «Områder i vassdrag», med naturvern og friluftsliv som formål.

Erfaringer

Felles fiskekort har, sammen med aktiv informasjon og enkel tilrettelegging, ført til økning i fiskekortsalget. Interessen for fisk og fiskestell er god i de enkelte lagene.

4. Tiltak og gjennomføring

- I år la jeg fisketuren til nabofylket. Jeg var spent på om jeg ville finne fram til brukbare fiskevann. Men fiskebrosjyren ga gode råd. Det var tydelig skilting fram til Langtjønna, der det var romslig parkeringsplass, en solid opplysningstavle med kart og gode råd. Jeg fant en idyllisk sti ned til tjønna med raste- og bålplass. Her lyste det velkommen lang veg!

Det er viktig at tilretteleggingen som utføres er naturvennlig. Tiltakene må ikke oppfattes som skjemmende naturinngrep som ødelegger naturopplevelsene. For å unngå dette, må det tas en del hensyn til naturen!
Det er derfor viktig at tilretteleggingstiltak ute har god terrengtilpasning. Videre er det viktig å unngå sårbare områder. Dette kan være områder som ikke tåler mye ferdsel og bruk. Det kan også dreie seg om områder hvor det ikke er ønskelig med økt trafikk av hensyn til sjeldne eller sårbare planter, trekkveger, hekke- eller spillplasser. I planleggingsfasen bør en ta kontakt med kommunen og/eller fylkesmannens miljøvernavdeling for å få hjelp til å unngå sårbare områder.

I byggeskikk og materialvalg bør en ta utgangspunkt i lokale tradisjoner og satse på solid håndverksmessig utførelse. Unngå skrikende farger og skilt som er plassert høyt i terrenget. Tiltakene skal være synlige uten å være prangende og skjemmende.
Forsøk å unngå tilrettelegging som krever mye vedlikehold. Det er skjemmende med tiltak som ikke vedlikeholdes på en skikkelig måte!
Kostnader til drift og vedlikehold må finansieres av de lokale lagene. Tilrettelegging kan derfor også bidra til at fiskekortprisene øker for å dekke økte utgifter. Konsekvenser som dette er det viktig å ha drøftet nøye før tiltakene gjennomføres.

Parkering

Det er sjelden nødvendig å bruke mye ressurser på store og kostbare parkeringsplasser. Enkle plasser som er skiltet «parkering» og hvor det kanskje er kjørt på litt ekstra grus for å jevne ut terrenget, er i de fleste tilfeller mer enn godt nok.
Størrelsen på parkeringsplassen må stå i forhold til behovet. Vanligvis vil flere enn fiskere benytte seg av parkeringsplassen. Flerbruk og samarbeid med andre interessegrupper er altså viktige stikkord her også. Ta kontakt med Vegvesenet for å samarbeide om planering og skilting.
Det er viktig å planlegge parkeringsplassen godt i forhold til fisketilbudet. Mange forsøker å kjøre bil så langt som det går for å komme nærmest mulig fiskeplassen. Parkeringsplassen bør derfor legges der det er naturlig å parkere og der det er lett å komme seg fra bilen og til fiskeplassen.
En må selvfølgelig forsøke å redusere inngrep mest mulig i forbindelse med en parkeringsplass. Særpreget i området når det gjelder nivåforskjeller, vegetasjon og variert arrondering må bevares.
En bør forsøke å lage en parkeringsplass der bilene ikke blir alt for skjemmende og synlige i terrenget. Plassen bør legges lavt i terrenget, gjerne skjermet av vegetasjon. Den kan godt anlegges i terrasser dersom terrenget er skrått. Preget på parkeringsplassen blir dermed mer miljøvennlig.

Det er ikke nødvendig å bruke ressurser på store, flotte parkeringsplasser. Denne plassen har de viktige elementene. Funksjonshemmede har reservert plass, og det er kort avstand til fiskebrygga. Informasjonstavla er montert godt synlig. Foto: Jostein Skurdal.

Størrelse

Dersom en vet noenlunde hvor mange som vil bruke parkeringsplassen en utfartsdag, kan en grovt sett anslå hvor stor plassen bør være. Det er vanlig å regne 2,5 personer pr. bil. Plassbehovet beregnes til 15-30 m^2 pr. bil på en liten parkeringsplass og 18-25 m^2 pr. bil på store plasser som tar mer enn 100 biler. Parkeringsplasser for funksjonshemmede skal skiltes spesielt og være minst 3,60 meter bred.

Informasjon

Opparbeiding av fiskestier og skilting bør ta utgangspunkt i parkeringsplassen.
En bør tenke gjennom hvilken form for informasjon fiskerne bør få når de kommer til parkeringsplassen. Å sette opp fiskekortautomat og oppslagstavle om fiskemulighetene i området er ofte aktuelt. Hjelp til å komme fra parkeringsplassen til fiskeplassen betyr mye. Skilting der stien starter og merking av stien vil være god hjelp for mange. Hvis det er relativt langt til fiskeplassen, dvs. at den ligger utenfor synsvidde, kan det være en god idé å informere om avstanden i kilometer eller om hvor lang tid det tar å gå dit.

Opparbeiding av stier bør skje i tråd med landskap og vegetasjon. En sti som bukter seg i terrenget er bedre enn en rett trasé. Foto: Mari-Lise Sjong.

Stier

En fiskesti omfatter både stier fra parkeringsplassen til fiskeplassen, stier langs vassdraget og stier mellom fiskeplassene. Behov for opparbeiding og merking varierer avhengig av bruken.
Generelt bør fiskestier være enkle stier som er ryddet for vegetasjon, men grunnen trenger som oftest ingen direkte opparbeiding. Stiene kan med fordel være merket, og de bør ha utgangspunkt i allerede eksisterende stier som fiskerne bruker. Stiene bør være tørrest mulig, uansett årstid og nedbørsmengde. De bør legges slik at myrer, elver, bekker og andre hindringer kan passeres på best mulig måte.

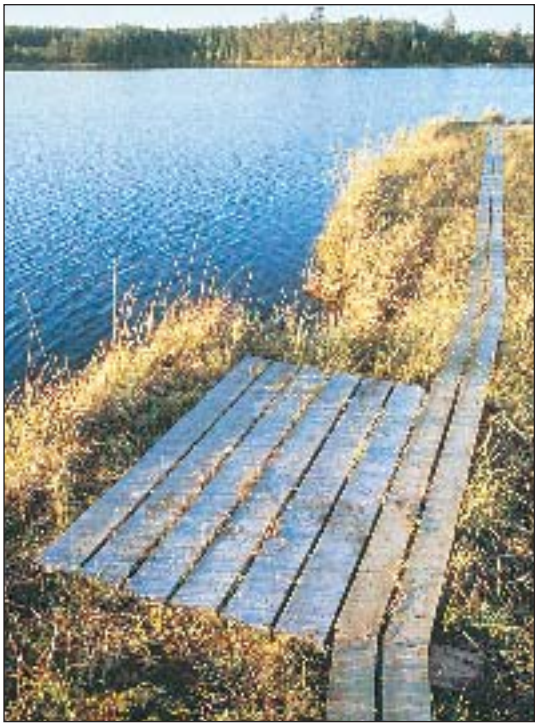
Valg av trasé

Første punkt når en skal opparbeide og markere fiskestier er å undersøke om det allerede finnes gamle stier eller tråkk i området. Hvis dette er tilfelle, bør en satse på å merke og benytte disse. Bruk av «gjengrodde» stier minimaliserer de totale inngrepene og en sparer seg selv for tid og landskapet for areal i tilretteleggingsfasen. Se stinettet i sammenheng, slik at andre stier i området, for eksempel turstier og lysløyper, blir tatt med i planleggingen.
Små og smale stier blir bare i liten grad lagt merke til i landskapet. Stier som blir mye brukt, f. eks. i forbindelse med fisking, bading og turgåing, vil som regel bli langt mer ruvende og dominerende. Landskapstilpasning blir dermed viktigere jo mer stien brukes. Dette må en ha i bakhodet før stien merkes eller opparbeides. Unngå så langt som mulig rette traséer, fyllinger og skjæringer. Stigninger bør fordeles jevnt over lengre strekninger, hvis dette er mulig. En må være særlig aktsom når

en lager stier i bratte eller lange stigninger, slik at stien ikke fungerer som en bekk i nedbørsperioder. Det er ugunstig for brukerne av stien, og kan også gi erosjonsproblemer.

Rydding

Stien fram til fiskeplassen trenger ikke være en opparbeidet og plan gangveg. Det viktigste er at den er ryddet slik at den er framkommelig med fiskeutstyr. Vanligvis anbefales en ryddebredde på 1 meter for turstier. Det er viktig å gjøre minst mulig skade på omkringliggende vegetasjon. Mange steder er det mulig å gå langs strandkanten og fiske, mens det andre steder er så ulendt eller så mye kratt at dette er vanskelig. I tilfeller der det er nok med bare litt rydding av kratt og trær for å bedre framkommeligheten langs vassdraget, bør en vurdere å nøye seg med dette. Hvis det derimot kreves at en tar ut mye kratt og mange trær, bør stien legges litt unna vassdraget. Fra denne stien kan en heller legge stikkveger ut til elvebredden og fiskeplassene. Kantvegetasjonen langs elver og vann representerer et rikt biologisk mangfold, som bør tas vare på. Kantvegetasjonen bidrar med næring for smådyr som igjen er føde for fisken, og den skaper gode skjule- og skyggemuligheter for både fisk og

Kryssing av våte partier kan gjøres ved å legge ut klopper i form av kraftige, impregnerte bord. Foto: Jostein Skurdal.

Kantvegetasjonen har stor betydning for det biologiske mangfoldet og for helhetsbildet i landskapet. Så langt som råd bør en unngå å fjerne kantvegetasjonen og å anlegge stier tett inntil vassdraget. Legges stien lenger inne, kan en sti eller klopp gå fra stien til vannkanten. Foto: Jostein Skurdal og Kristine O. Stene.

landdyr. Sist, men ikke minst, har kantvegetasjon stor betydning for helheten i landskapsbildet.

Kryssing av bløte partier

Stier må ofte gå over bløte partier eller ut til vann som er omgitt av myr. For å redusere slitasje på vegetasjon og samtidig sikre bedre tilgjengelighet, kan det være lurt å legge klopper i slike områder. Klopplegging kan gjøres på flere måter. Det enkleste er imidlertid å legge ut kraftige, impregnerte bord eller kløyvde bord over de bløte partiene.
Å legge en tilfeldig ansamling materialrester, kvister og hogtsavfall ned i de våteste partiene er ingen slitesterk og estetisk god løsning.
Kryssing av bekker og elver kan gjøres på forskjellige måter. Hvis det er mulig, bør en legge opp steiner i vadestedet, så en kan komme tørrskodd over. Hvis traséen har større bekker eller elver som må forseres, bør det lages enkle bruer, gjerne av rundstokker. Det bør lages rekkverk på brua. Den som står for byggingen av brua, bør sørge for at den er sikker å bruke til enhver tid. Ulykker som skyldes feilkonstruksjon eller dårlig vedlikehold, kan føre til erstatningsansvar.

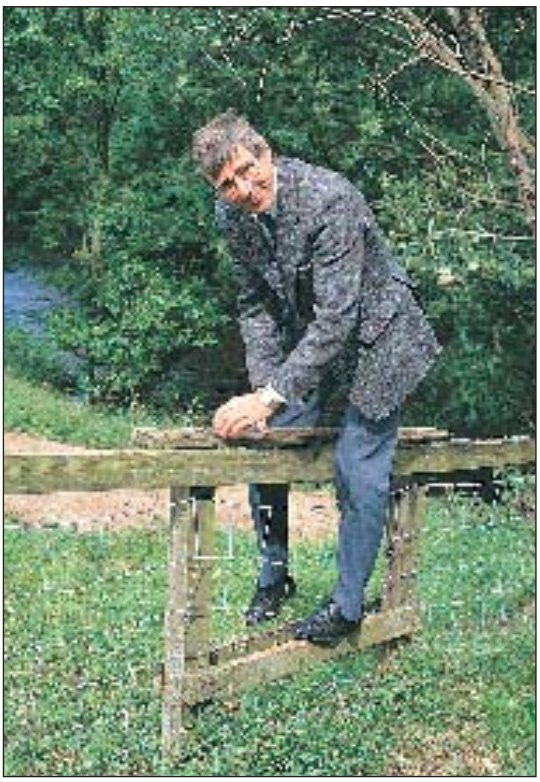
Kryssing av elver og bekker kan gjøres på mange måter. Foto: Jostein Skurdal og Børre K. Dervo.

Forsering av gjerder

Ofte er det behov for fiskestier langs beite og dyrka mark. Ved hjelp av stiene kan en styre trafikken på en positiv måte og dermed unngå konflikter.
Merking og opparbeiding av fiskestier i kulturlandskap må utføres i samarbeid med grunneier.
I kulturlandskap finnes ofte ulike typer gjerder som må forseres. Det kan være lurt å lage noen enkle

*Så enkelt kan en lage en gjerdestige. En engelsk fiskeforvalter viser hvordan stigen skal brukes.
Foto: Jostein Skurdal.*

Naturvennlig anlegging av fiskestier og -traséer

- Sørg for at traséene er tilpasset landskapet.
- Stier som slynger seg naturlig i landskapet er bedre enn rette traséer.
- Reduser behovet for skjæringer og fyllinger.
- Fordel stigninger over lengre strekninger.
- Merk stien, så det er lett å finne fram til fiskeplassen.
- Gjør stien ferdig med én gang.
- Bruer og klopper bør være diskrete, utført i naturmaterialer med nøytrale farger.
- Tavler og skilt langs stien bør være samlet, utført i lik stil, være lett synlige, men ikke dominerende.
- Vedlikehold stien og tiltakene langs denne.

tiltak for å få brukerne av stien over gjerdet. Vinkelgrind og gjerdestige er to av mange mulige løsninger. Den enkleste gjerdestigen kan bestå av to stolper som står tett sammen (ca. 60-80 cm) med en smal bordplanke på toppen og et trinn på hver side av gjerdet. Piggtråd kan eventuelt festes oppunder bordet på toppen. Gjerdestigen bør gi god støtte for bein og hender.

Skilt og informasjonstavler

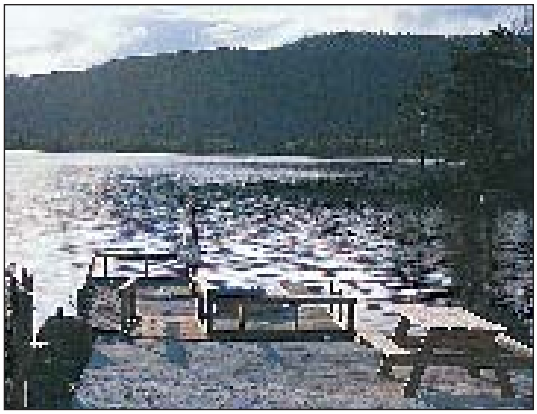
Skilt og informasjonstavler bør være godt synlige, samtidig som de må gli naturlig inn i omgivelsene. Best inntrykk gjør tavler og skilt når de er utført i samme stil og står noenlunde samlet. De bør være utført i naturmaterialer. Vi kommer tilbake til denne typen tiltak under kapittel 6.

Fiskebrygger

Fiskebrygger er populære fiskeplasser, ikke minst for de yngste fiskerne. På steder der det er langgrunt eller er mye vegetasjon er det en særlig fordel med fiskebrygger. Ved vassdrag legger en brygga så nær elvekanten som mulig. En må kunne sikre

På steder der det er langgrunt, og kanskje også litt vanskelig å komme ned til vannkanten, har fiskebrygger en viktig funksjon.
Foto: Jostein Skurdal.

Fiskebrygge tilrettelagt for funksjonshemmede. Brygga har innhuk for båt, noe som gjør det lett å komme fra rullestol og over i båten. Foto: Mari-Lise Sjong.

Innhuk i fiskebrygge for feste av båt. Foto: Jostein Skurdal.

den mot isgang og flom og om nødvendig kunne ta den på land. Det er en fordel at brygga stikker noe ut i vannet. Det kan også være hensiktsmessig å legge ut flytebrygger som er lette å manøvrere mellom land og faste fortøyninger, slik at brygga kan fortøyes et lite stykke fra land.
Når det gjelder sikkerhet, kan det imidlertid være en fordel med faste brygger fordi de er mer stabile enn flytebrygger. Hvilken bryggetype en skal velge, må vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle. Lag rekkverk på brygga og sørg for at det er enkelt å komme opp på brygga igjen dersom ulykken er ute. Fiskebrygger bidrar til å gjøre fiskingen mer tilgjengelig for funksjonshemmede. Brygga må minst være 3 x 4 meter, så det blir plass til to eller flere rullestoler. Landgangen skal være 90 cm bred mellom håndlistene. Håndlistene skal være i to høyder, med overkant 95 cm og 75 cm over landgangen. Dette gir sikkerhet for både stående og sittende. Brygga må være stødig og ha stoppkant.
Det kan dessuten være fornuftig å tilrettelegge for båtplass for funksjonshemmede. I båten sitter de på samme nivå som bevegelsesfriske, og kombinasjonen mellom båtliv og fisketur gir gode muligheter for naturopplevelser. Dette krever en stødig båtbrygge, der det er mulig å feste båten for ombord- og ilandstigning. Båtplassen kan med fordel utformes som et «innhuk» i brygga. Båten bør være romslig og stødig.
Strandsoner og elvekanter har et rikt plante- og dyreliv og er dermed et område som er sårbart for inngrep. Å anlegge brygger er blant de mest dominerende tiltakene som kan utføres i disse områdene, og tilrettelegging her bør vurderes nøye og utføres på en naturvennlig måte.
Bryggene bør bygges på en så lite skjemmende måte som mulig, men en solid og pen utførelse er også viktig.

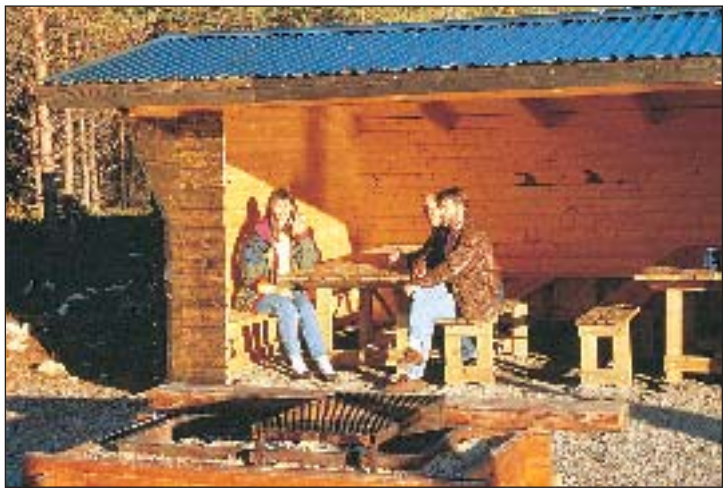
Tilrettelegging for funksjonshemmede bør også omfatte bygging av handikapptoalett. Foto: Mari-Lise Sjong.

Rasteplasser

Å anlegge rasteplasser kan være med å gjøre fiskeområdet mer attraktivt, samtidig som det bidrar til å samle rasteaktiviteten på noen få plasser. Rasteplasser kan ha svært ulik tilretteleggingsgrad. Generelt bør en skille mellom rasteplasser beliggende nær veg og med en del tilrettelegging, og den enklere tilrettelagte rasteplassen lengre fra allfarveg. Behovet for rasteplass og tilrettelegging av denne må vurderes før en setter i gang. Vanligvis bør det satses på enkle rasteplasser med god tilpasning til terrenget. Som regel er benker, bord og en bålplass de viktigste elementene på en rasteplass. Utrustningen kan også bestå av leskur eller gapahuker, som en også kan overnatte i, søppelstativ og toalett. En bør imidlertid være forsiktig med å anlegge toaletter og sette ut søppelstativ fordi dette vil kreve mye arbeid med drift og vedlikehold. Toaletter og søppelstativ bør etableres på steder der det er lett å komme til for å tømme, som f. eks. på parkeringsplasser. Opplegget for tømming bør være klart før en setter i gang.

Bord og benker for rasting bør plasseres på steder hvor folk synes det er hyggelig å sitte. Det bør ikke være for tett vegetasjon rundt rasteplassen. Den bør være lun og solrik. God utsikt over vannet eller elva er også et pluss. Ofte kan det være lurt med en enkel tilrettelegging på områder som allerede er i bruk som rasteplasser. Spesielt på fiskeplasser som er tilrettelagt for handikappede, bør rastebordene dimensjoneres slik at også rullestolbrukere kan komme til.

I Norge er det forbudt å gjøre opp ild i skog og mark mellom 15. april og 15. september. Brannvesenet kan imidlertid gi tillatelse til at det anlegges faste ildsteder til bruk også i dette tidsrommet. Ildsteder bør i første rekke plasseres der det finnes naturlige rasteplasser. Ildsteder bør ligge på brannsikre underlag og i nærheten av vann.

Øverst: Benker, bord og bålplass er de viktigste elementene på en rasteplass. Utrustingen kan også bestå av leskur. Foto: Jostein Skurdal.

På fiskeplasser som er tilrettelagt for funksjonshemmede, bør rasteplasser ha bord og benker som er utformet slik at en rullestol kan komme til ved bordenden. Foto: Jostein Skurdal.

5. Fiskekort

- Jeg skulle hatt et fiskekort, slik at jeg kan fiske i Storvatn og Abbortjern.
- Da må du kjøpe to fiskekort, ett for Nysetra grunneierlag og ett for Langdalen sameie. Fiskekort for Langdalen sameie får du kjøpt hos Peder Langdalen. Han bor i Sørbygda, i et hvitt hus et stykke nedenfor Samvirkelaget.

Kjenner du deg igjen i situasjonen på forrige side? Det er det mange som gjør. Tradisjonelt har fiskekortsalget vært drevet uten særlig omtanke for kundene, det vil si fiskerne, og heller ikke for fiskekortforeningens egen økonomi. Mange fiskere har vært fortvilet over hvor vanskelig det har vært å få tak i fiskekort, og flere har også ergret seg over at en må anskaffe seg flere fiskekort innenfor et naturlig avgrenset område. Når forholdene er slik, kan det være lurt å vurdere om det finnes bedre måter å organisere fisketilbudet og salg av fiskekort på. En bedre organisering vil ofte bety å samarbeide, utbedre salgsapparatet og etablere felles fiskekortordning for større områder.
De siste årene er det blitt gjort mange forbedringer i fiskekortsalget. Det er etablert mange gode fiskekortordninger med god informasjon om salgssteder og muligheter. Erfaringene med de nye, forbedrede ordningene er at det er mye å tjene på å få til en bedre organisering av fisketilbudet. Her presenteres en del informasjon, tips og idéer på hvordan fisketilbudet kan bli bedre både for de som skal selge sine fiskemuligheter, for de som selger fiskekortene og for de som ønsker å fiske.

Fiskekort og fiskeravgift medfører at fangsten ikke blir gratis. Men fiskegleden og naturopplevelsen kan ikke måles i penger! Foto: Knut Brevik.

Kjennetegn ved et dårlig fiskekorttilbud

- hvert enkelt grunneierlag har egne fiskekort
- hvert lag har flere fiskekorttyper, f. eks. med ulik varighet, én type for bygdefolket og en annen type for tilreisende
- fiskekortselgerne utgjøres av mange privatpersoner, som det kan være vanskelig å finne fram til
- informasjon om salgsstedene er mangelfull
- utfyllingen av kortene er tidkrevende
- det finnes flere fiskekort for naturlig sammenhengende områder
- naboområder har forskjellige fisketider og -regler
- grensene mellom fiskekortområdene er kompliserte
- trykking av mange fiskekort gir uforholdsmessig store utgifter
- det er mye arbeid i forbindelse med å levere ut mange fiskekort fra små områder til selger før sesongen og å hente inn fiskekort etter at sesongen er ferdig.

Planlegging

Fiskekortet er svært viktig på mange måter. Kortet er det ansiktet du møter kundene med. Det er derfor nødvendig med god tid til planlegging ved innføring eller forbedring av fiskekortordninger. Det er også viktig å snakke med de som kjøper og selger fiskekortene for å få deres tips til forbedringer.

Utarbeid en oversikt

Initiativet til fiskekortsamarbeid kan godt komme fra kommunene, gjerne gjennom landbrukskontoret. Det første som må gjøres er å skaffe en oversikt over fiskekortområdene i kommunen, også de områdene der det ikke er kortsalg. Ut fra disse opplysningene kan en lage et enkelt kart og en oversikt over de enkelte fiskekortområdene med kontaktperson, fiskekorttyper, priser, fiskeregler og salgssteder. Oversikten kan dessuten med fordel

Mange synes det er vanskelig å få tak i fiskekort. Denne steinen ved grensa mot Dovre statsallmenning ønsker fiskerne velkommen, samtidig som den forteller hvor fiskekort er å få kjøpt. Foto: Jostein Skurdal.

inneholde en statistikk over antall solgte fiskekort og inntektene av salget.
Når dette er gjort, står en overfor to muligheter. En kan enten lage et informasjonsopplegg for fisket i kommunen slik det er, eller forsøke å bedre organiseringen. I mange tilfeller vil det være mest gunstig å gjøre begge deler. I første omgang kan en informere om det nåværende tilbudet og *deretter* forsøke å få til en samordning av tilbudet, for det siste kan ofte ta tid. Mens dette arbeidet pågår, kan en derfor sørge for at informasjon om den nåværende situasjonen finnes lett tilgjengelig.
På grunnlag av oversikten, inviterer en så til et samarbeidsmøte. Her bør alle interessenter være med; grunneiere, fiskeforeninger og representanter for kommune, reise- og næringsliv. Møtet bør ha som formål å oppnevne et arbeidsutvalg blant grunneierne med mandat å få til en bedre organisering av fiskekortsalget.

Vurdering

Under planleggingen av fiskekort er det mange momenter som må vurderes. Samarbeid om fiskekort og salg og markedsføring av disse må drøftes grundig, like ens utforming av fiskekortet. Vi vil ta for oss disse punktene på sidene som kommer.

Samarbeid om fiskekort

Fiskekort er et naturlig samarbeidsområde for fiskerettshaverne. Det varierer hvor langt det er ønskelig eller realistisk å gå i samarbeidet. Uansett vil det være naturlig og nødvendig at rettshavere i naboområder snakker sammen om fiskekort. Viktige tema for samtalene bør være samordning av fiskeregler og priser, samarbeid om felles fiskekort og salg og enhetlig utforming av fiskekort.

Samordning av regler og priser

Det er av stor betydning at regler og priser er gjennomtenkte for områder som grenser mot hverandre. Forskjellige fisketider i naboområder skaper lett forvirring. Prisene for nabolag trenger selvsagt ikke være helt like, men det er viktig at eventuelle

Fiskekortet og salgsstedet for kort er måten du møter fiskerne på. Det skaper et godt inntrykk om ting er utformet på en solid, dekorativ og ryddig måte, som f. eks. denne selvbetjeningskassen. Foto: Jostein Skurdal.

Utformingen av fiskekort kan gjøres på mange måter. Stangfiskekort for henholdsvis Venabygdsfjellet og Gjøvik, G-kort for Gudbrandsdalen og fiskekortet for Oslo Fiskeadministrasjon er eksempler på felleskort med avkryssing for periode og delvis også område. Det sistnevnte kortet er et postgirokort, og kortet for Begna elv er et selvbetjeningskort. Foto: Åge Hojem.

Forbedring av fiskekortsalget

Samarbeid om fiskekortsalg
- samordning av regler og priser med nabo-områder
- samarbeid om felles fiskekort
- samarbeid med reise- og næringsliv

Salg og markedsføring
- salgsapparat
- salgssteder
- markedsføring

Utforming av fiskekortet
- tekst
- format og utseende
- gjennomslag eller gjenpart for å skrive på
- type kort
- innbetalingsmåte

ulikheter i pris avspeiler forskjeller i fisketilbudet. Hvis det ene området er mye større og i tillegg har et bedre fisketilbud, kan høyere priser forsvares. Det er viktig å tenke gjennom dette. Det har nemlig vist seg at selv små endringer i prisen har fått fiskere til å la være å kjøpe fiskekort i det aktuelle området. Generelt er det ikke marked for høye fiskekort-priser når det gjelder innlandsfisk.

Felles fiskekort

Et naturlig sammenhengende fiskeområde kan ofte være oppdelt i mange større eller mindre grunneier- eller utmarkslag. I slike tilfeller kan organisering av et felles fiskekort gi store fordeler. For fiskerne blir adgangen til fisket forenklet. Det blir unødvendig å bruke tid og energi på å anskaffe mange fiskekort, samtidig som det blir lettere å finne fram i fiske-området.
For fiskekortselgerne blir salget forenklet. Administrasjon, informasjon og markedsføring blir enklere og trykkingen billigere. Dessuten kan en regne med økte fiskekortinntekter.
I 1989 ble felles fiskekort innført på Venabygds-fjellet. Allerede første året ga den nye korttypen økte inntekter for grunneierlagene. Mens netto-inntektene var 24 000 kroner i 1988, økte summen til 48 420 kroner i 1989 og 58 260 kroner i 1991. Økningen har fortsatt også de senere årene og om-setningen nærmer seg nå 80.000 kroner.

Grunneierlag som samarbeider om ett felles fiske-kort er ikke noe nytt fenomen. I mange områder har felles fiskekort eksistert i mange år. Organiseringen som grunnlag for felleskort varierer. Organiserings-måten er blant annet avhengig av lokale forhold som eiendomsstruktur. Bildet viser noen eksempler på hvordan felles fiskekort kan se ut.

Framgangsmåte for utarbeiding av felles fiskekort

1. *Start opp i god tid før neste fiskesesong*
   Begynn arbeidet om høsten etter at årets fiske-kort er samlet inn. Da har en en grov oversikt over salget og har kanskje fått snakket med en del av fiskekortselgerne. Inviter aktuelle samarbeidspartnere til møte for å diskutere sam-arbeid og aktuelle tiltak.

2. *Begrens felleskortet til å omfatte stang- og isfiske*
   For redskapstyper som oter og garn finnes ulike regler, ikke bare mellom naboområder, men også i de enkelte vann. Dette vanskeliggjør en enhetlig og god informasjon om fisketilbudet. Ofte er det også slik at fisking med annen redskap enn stang er forbeholdt grunneiere, bruksberettigede eller innenbygdsboende. Mange steder er det også ulikt syn på fiske fra båt. I slike sammenhenger kan det være aktuelt å begrense felleskortet til fiske fra land.

3. *Ikke vent til alle er med hvis dette vil forsinke arbeidet mye*
   Som regel vil en støte på både positive og negative syn på fellestiltak. En kan imidlertid starte prosessen selv om ikke alle er med. En har høstet gode erfaringer fra steder der en har startet med å lage et fellesopplegg for de grunneierne som er positive til samarbeid fra begynnelsen. En bør hele tiden forsøke å invitere de andre grunneierne med på ordningen, etter hvert som en høster positive erfaringer.

4. *Bli enig om fordelingen av inntekter mellom de enkelte lag*
   Det er ikke nødvendig å etablere en egen forening med eget budsjett, regnskap og egne vedtekter, selv om det mange ganger er det beste. Lag en avtale som underskrives av de enkelte lagene og som beskriver rettigheter og plikter. Her bør det finnes en fordelingsnøkkel for utgifter og inntekter. Fordelingen kan bygge på andeler, være prosentvis etter tidligere salg eller eventuelt ta utgangspunkt i vannareal, fiskebestand el.

5. *Fellesfiskekortet kan godt være for spesifiserte områder og ikke samlet*
   Denne type kort inneholder ingen felles avkrysningsrute for *alle områdene*. Fiskerne gis anledning til å krysse av og betale for det tilbudet de ønsker (se eksemplet fra Venabygdsfjellet). Det kan krysses av for ett eller flere av områdene. Fordelingen av inntekter blir dermed gitt. Med denne korttypen oppnår en de fleste av de fordelene et felleskort representerer når det gjelder administrasjon, markedsføring og salg.

6. *Lag fiskekort som er enkle å fylle ut*
   Kortet må ikke spørre etter flere opplysninger enn de som er strengt nødvendige. Hvis fiskekortene er enkle å fylle ut, vil trolig fiskekortselgerne også være mer aktive.

7. *Det er ikke nødvendig å trykke priser og årstall på kortet*
   Prisene for fisket kan godt angis på en separat prisliste. I en rubrikk på fiskekortet kan en fylle ut summen som er betalt. På denne måten sparer en trykkeutgifter, siden det ikke er nødvendig å trykke nye kort når prisene endres. Av samme

Fokusér i fiskekortteksten på hva kortet gir rett til – ikke motsatt. Unngå også å påføre lange utredninger om regler for f.eks. garnfiske når kortet ikke omfatter denne type fiske.
Foto: Kristine O. Stene.

grunn bør en også unngå å trykke årstall på kortet, men ha egen rubrikk for dato og år, og klokkeslett på døgnkortet.

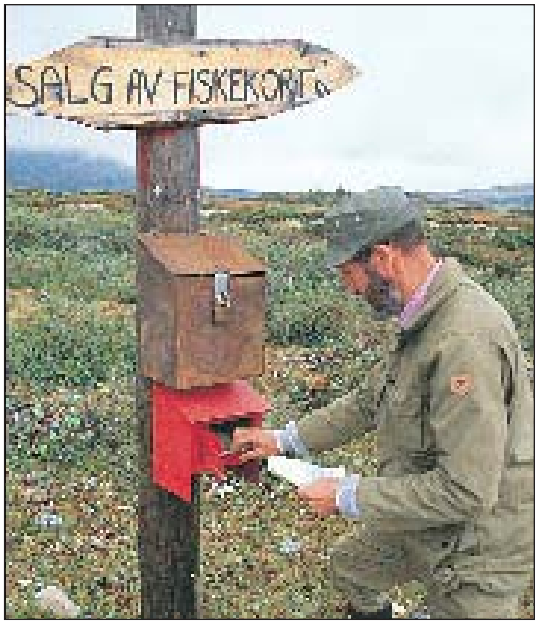
8. *Lag mest mulig like fiskeregler for områdene som er med på kortet*
   Like fiskeregler gjør det enklere å informere om reglene, og en unngår kjedelige misforståelser.

9. *Opplys om hva fiskekortet gir rett til (- ikke omvendt)*
   Mange fiskekort inneholder kompliserte regler eller oversikt over rettigheter som kanskje bare omfatter et fåtall fiskere. Slike regler kan det informeres om på annen måte. Teksten kan godt være utformet på følgende måte: «Fiskekortet gir rett til å fiske med en stang fra land og båt i perioden fra og med 15. mai til og med 10. september og fiske på isen fra og med 1. november til og med 1. mai i følgende vann og elver:.....»

10. *Bruk god tid på å informere kortselgere om det nye kortet.*
    Bli også enig om hvem som skal følge opp selgerne. Husk: Velinformerte, aktive selgere er det beste virkemiddelet for å få solgt kort. Det er også viktig å lage materiell som kan brukes på salgsstedene for å informere og stimulere interessen for å kjøpe kort.

Samarbeid med reise- og næringsliv

Reiselivet og næringslivet i kommunen er viktige samarbeidspartnere som også er interessert i å markedsføre kommunen og lokale produkter. Et slikt samarbeid er nyttig for begge parter. Reiselivsnæringen har kontakt med mange potensielle fiskekortkjøpere og kan dermed bidra til et bedre og mer aktivt salg av fiskekort. Det produseres mange lokale brosjyrer og veivisere i reiselivssammenheng. Får en inn informasjon om fiskemuligheter her, når en svært mange. Mulighetene skulle også være til stede for å få hjelp til å produsere eget materiell om fiske. Det finnes mange eksempler på at lokalt næringsliv dekker en stor andel av trykkeutgiftene mot at de får annonsere egne produkter og tilbud i brosjyren.

Selvbetjeningssalg gir ofte fiskerne muligheten til å kjøpe kort i nærheten av fiskeplassen.
Foto: Jostein Skurdal og Børre K. Dervo.

Fiskekortautomat innebærer at beløpet blir betalt direkte i boksen. Foto: Jostein Skurdal.

Salg av fiskekort gjennom postgiroblanketter er fordelaktig bl a fordi en unngår stadig tømming av en boks med penger. Foto: Jostein Skurdal.

Salg og markedsføring

Tradisjonelt har det vært uvanlig å betrakte fiskekort som et produkt som skal selges og markedsføres overfor en kunde. Salg og markedsføring vil derfor være nye måter å tenke på for mange i fiskekortsammenheng. Dette er imidlertid noe alle grunneierlag bør tenke gjennom, enten målet er å selge flest mulig fiskekort og legge tilrette for et bedre fisketilbud eller en ønsker å nå spesielle kundegrupper.

Salgsapparat

Fiskekort kan selges på flere måter. Det vanligste er å selge fiskekort i sportsbutikker, dagligvarebutikker, på turistkontor og fra betjente bommer langs vegene. Noen har begynt å selge fiskekort gjennom såkalte produktpakker. Kunden kjøper både overnatting, reise og fiskekort samtidig, gjennom et reisebyrå.

Selvbetjeningssalg

Enkelte steder finnes selvbetjeningssalg i ulike varianter. Selvbetjeningskasser er ofte satt opp i tilknytning til vegbommer. Enkelte har til og med kombinert vegbilletten med fiskekortet. For å unngå at det blir for mye penger i kassene, bør salget begrenses til døgn- og helgekort og kassene tømmes ofte. Et annet alternativ er post- eller bankgiroblanketter med gjenpart. Gjenparten fylles ut og legges i kassa, mens post- eller bankgiroen betales i ettertid. Erfaringene tilsier at de aller fleste betaler, men det er svært ressurskrevende å få inn de siste innbetalingene.

Fiskekortautomater

Fiskekortautomater kan plasseres på parkerings- eller fiskeplassen eller ved det manuelle salgsstedet. Beløpet betales direkte i boksen, i form av mynter, eventuelt sedler. Automatene er imidlertid dyre, og en bør ha stor omsetning for å berettige en slik investering. NB! Kort som selges i automat må påføres at de kun er gyldige sammen med kvittering for betalt fiskeravgift.

Postgirokort

For å forenkle fiskekortsalget kan det lages ferdige

postgiroblanketter som fungerer som fiskekort. Slik kan både fiskekort og fiskeravgift betales på samme sted. Er avgiften betalt, er det også mulig å akseptere en ordinær bank- eller postgirokvittering som fiskekort. Dette er aktuelt for lag som har egne informasjonsbrosjyrer med angivelse av lagets adresse og kontonummer.

Ved henvendelse til fylkesmannens miljøvernavdeling, skogeierforeningen og NJFF kan en få tilsendt standard fiskekortplakater som forteller hvor en kan få kjøpt fiskekort. Foto: Kristine O. Stene.

Hva slags salgsapparat en skal legge opp til avhenger av en rekke forhold og må vurderes nøye. Snakk med selgerne av fiskekort for å få deres syn på hvordan salget fungerer, på utformingen av selve kortet og informasjonsmateriell i tilknytning til dette. Selgerne kjenner spørsmålene fra fiskerne og er selvfølgelig nyttige bidragsytere.

Markedsføring

I mange tilfeller vil det være nødvendig å bedre rutinene og informasjonen om fiskekort på salgsstedene. På manuelle salgssteder vil en som oftest finne velinformerte selgere, men i en god del tilfeller er det store mangler. Dette kan skyldes at salgsstedene ikke har opplysninger eller oppslag om at de selger fiskekort. Det er derfor viktig at salgsstedene har oppslag som tydelig viser at en kan få kjøpt fiskekort på stedet. Hos fylkesmannens miljøvernavdeling, skogeierforeningen eller lokallaget av NJFF kan en få standard fiskekortplakater som kan henges opp på salgsstedet.
Skjekk alt materiell grundig, og sørg for at selgerne vet hvordan det skal brukes. Det er også viktig å få formidlet kunnskap om fiskemulighetene til selgerne. Et god tips kan være å gi selgerne en ringperm som inneholder den informasjonen et salgssted bør ha. I ringpermen kan en for eksempel sette prisliste, adresselister, brosjyrer og kart, orientering om fiskeregler og -muligheter.

Det er også viktig å gjøre fisketilbudet kjent blant potensielle fiskere. En må imidlertid være klar over at markedsføring er kostbart, og det bør vurderes nøye hvor mye ressurser som skal brukes på dette. Det enkleste er å ha de som bor i eller besøker området som målgruppe. Disse kan nås gjennom oppslag eller brosjyrer på sentrale steder. Ut over dette bør markedsføringen overlates til reiselivsnæringen.
Den beste markedsføringen er likevel et aktivt arbeid for å tilrettelegge for fiske og fiskekultivering, like ens fornøyde fiskere.

Utforming av fiskekortet

Utformingen av fiskekort kan gjøres på utallige måter. Vi presenterer her noen idéer, råd og vink. Det er vanskelig å si hvilke måter som er best. Det viktigste er å få et fiskekort som er rimelig å trykke og inneholder enkel, men tilstrekkelig informasjon.

Ulike typer fiskekort

Fiskekort kan utformes i uttallige typer og varigheter. En kan lage:

- fiskekort for enkeltområde
- avkrysningskort for flere lag
- avkrysningskort for en kommune
- felleskort for et større område
- bankgirokort
- postgirokort
- bomkassefiskekort med gjenpart
- kort for fiskekortautomat
- selvbetjeningskort
- stang- og isfiskekort
- garnkort
- døgnkort
- helgekort eller to-døgnskort
- fiskekort for hele sesongen
- familiekort

Tekst og innhold

Når en skal lage et nytt fiskekort eller oppdatere et gammelt, er første punkt å få oversikt over de opplysningene som skal være med på kortet. Her må det nøyaktighet til, for opplysningene bør være så knappe og konsise som mulig. Opplysningene bør være positivt vridd. Fokuser heller på hvilke rettigheter fiskekortet gir fiskeren enn de rettighetene kortet ikke gir. Formuleringen «det er tillatt å fiske fom 1. juni og tom 10. september» klinger bedre enn «det er forbudt å fiske fom 11. september og tom 31. mai».

Fangstrapportering

I vassdrag med laks, sjøørret eller sjørøye er det dessuten krav om fangstrapportering, jf § 44 i lov om laksefisk og innlandsfisk. Fiskekortet skal derfor ha en fangstrapporteringsdel.
Fangstrapporteringsdelen må utformes slik at en får rapportert de opplysningene som kreves for den offentlige statistikken, jf DNs fangstrapporteringsskjema for grunneiere. Grunneiere står selvsagt fritt til å innhente mer detaljerte oppgaver fra fiskerne. I tillegg til dette bør en etablere gode og «brukervennlige» ordninger for innlevering av fangstrapportene. Her er en rekke ulike opplegg i bruk. Pantordninger eller trekninger av gevinster blant de som leverer fangstrapport har vist seg å fungere bra en rekke steder.

Format og kvalitet

Det er lurt å ta kontakt med trykkeriet for å få dem til å anbefale et gunstig format. Ofte vil det bli rimeligere å velge et standardformat. Hvis det er praktisk mulig, kan det være fornuftig å velge et format som får plass i lommeboka.

Velg papirkvalitet og tykkelse som gir kortet akseptabel varighet. Også her kan trykkeriene gi god informasjon.
Fiskekort med gjennomslag er hensiktsmessig fordi en bare trenger å skrive opplysningene én gang. Det er også mulig å benytte blåpapir. Mange foretrekker likevel å skrive på egen gjenpart, og på denne trengs det strengt tatt ikke mer enn navn, dato og beløp.

Fiskeravgift

Alle som har fylt 16 år skal betale fiskeravgift for å ha tilgang til fiske. Avgiften skal betales på postkontoret eller i banken på egen innbetalingsblankett. Det er skille mellom fiske etter innlandsfisk og etter laks og andre anadrome laksefisk. Det finnes årskort og ukekort, og fra 1996 finnes det også familieavgiftskort.
Fiskekortselgere skal kontrollere at fiskere har betalt fiskeravgift før de får kjøpe kort. Mange av selgerne opplever at fiskerne ikke har betalt fiskeravgiften. Postkontoret er kanskje stengt eller befinner seg langt unna. For slike tilfeller er det innført en ordning der fiskekortselgeren på forhånd kan løse inn det antall fiskeravgifter på postkontoret som vedkommende tror trengs for så å videreselge disse. Fiskekortselgeren står da som avsender på innbetalingskortet. Ved videresalg

påføres også kortkjøperens navn. Fiskekortselgeren kan beregne seg en godtgjørelse på 10 prosent i tillegg til avgiftens størrelse. Fiskeravgiftskort som ikke blir videresolgt i løpet av sesongen, kan sendes til Direktoratet for naturforvaltning for refusjon.
Ved fiskekortsalg fra automat skal det stå «kun gyldig sammen med kvittering for betalt fiskeravgift» på fiskekortet. Er ikke fiskeravgiften betalt, er heller ikke fiskekortet gyldig, selv om det er korrekt betalt.

Økonomisk støtte

Statens fiskefond får inntektene fra fiskeravgiften. Herfra gis tilskudd til ulike fiskeformål og tilretteleggingstiltak. Det finnes også enkelte andre aktuelle offentlige midler en kan søke om, for eksempel friluftsmidler, landbruksmidler og kommunale midler. Kontakt kommunen for å få mer informasjon om ulike tilskuddsordninger.

6. Informasjon

- Jeg har tenkt meg til Langtjønna. Hvordan kommer jeg meg dit?
- Tja, jeg er vel ikke den rette til å svare deg. Prøv naboen, du. Jeg synes forresten å huske at jeg har sett et skilt en gang, men det ble tatt ned fordi det visstnok var ulovlig satt opp.

Informasjon er viktig. God informasjon kan være med å sikre at mennesker som kommer til området for første gang kan greie å finne fram. Informasjon om fiskemulighetene og fiskeregler er et viktig virkemiddel for å selge fiskekort og sikre at regelverket blir overholdt. Gjennom informasjon er det også mulig å styre trafikken av biler og gående for å unngå unødige konflikter. En må imidlertid ta hensyn til at ulike grupper har ulikt behov for informasjon. Behovet for informasjon må derfor vurderes i forhold til målgruppe.
Informasjon kan ofte være vanskelig, og det kan lønne seg å få hjelp til dette arbeidet. Trykkeriene kan hjelpe til med utformingen av brosjyrer, kart og annet informasjonsmateriell uten særlig ekstra kostnad. I egen kommune kan du få hjelp av reiselivslag eller turistsjef, landbrukskontor eller miljøvernrådgiver. Samarbeid med andre lag og foreninger eller ressurspersoner er ofte en stor fordel. Fiskerne bruker jo også andre tilbud i lokalmiljøet. La det lokale næringslivet, som hoteller, campingplasser, spisesteder og sportsforretninger, fortelle om sine tilbud i brosjyren eller fiskeguiden. På denne måten kan trykkeutgiftene delvis eller helt bli dekket.
Ulike måter å informere på har ulik funksjon. Avis, radio og fjernsyn når mange, men samtidig vil det som formidles gjennom disse mediene kanskje bare huskes en kort stund. Brosjyrer kan en derimot regne med at folk tar vare på. Oppslagstavler og skilt har en viktig funksjon på stedet.
Det er viktig at alle opplysningene på materiellet er korrekt. Ofte er det positivt om informasjonen ikke er alt for omfattende, men den må likevel være så grundig at personene informasjonen er beregnet på får svar på spørsmålene sine. Husk å trykke årstall på alt informasjonsmateriale og gjerne adresse og telefonnummer dit en kan henvende seg for mer informasjon.
Allerede før planleggingen av informasjonen starter, er det viktig å ha klart hvem som skal informere om hva. Fiskerettshaverne skal informere om sitt eget tilbud, mens kommunens ansvar er å informere om det totale fisketilbudet i kommunen.

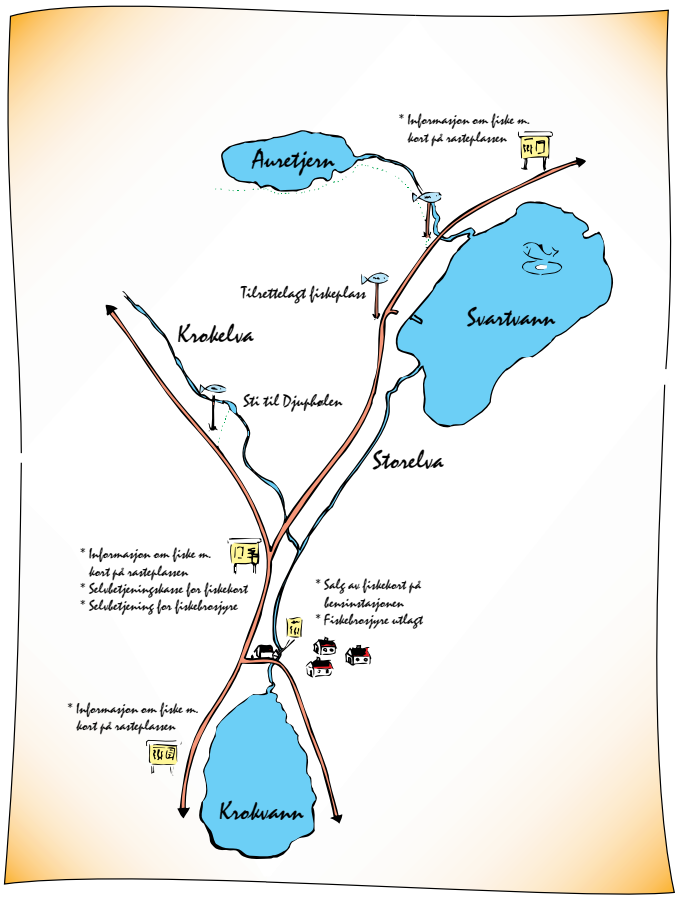
Planlegging av informasjonen

Informasjon er krevende. Det kan være vanskelig å nå fram med budskapet, og det kan også være en arbeidskrevende og dyr prosess. Legg derfor vekt på planleggingsfasen. Om en synes det går mye tid til planlegging, kan det vise seg å være verdt det

Hensikten med informasjon kan være så mangt, f.eks. å selge flere fiskekort eller å få barn til å fiske. Mål og målgruppe må defineres før en bestemmer seg for type informasjonstiltak. Foto: Jostein Skurdal.

Utarbeid gjerne en kartskisse som dette under planleggingen. Skissen viser type informasjonstiltak og plasseringen av disse.

senere. Drøft behov og konsekvenser, mål og målgruppe, tillatelse og samordning før dere setter igang.

Mål og målgruppe

Det første skrittet i informasjonsarbeidet er å definere målet med informasjon. Det kan være å selge flere fiskekort, styre trafikken til bestemte plasser, unngå ulovlig fiske, sikre at ukjente finner lett fram osv.

Deretter bør målgruppe defineres. Ofte er dette allmennheten, men det kan være nyttig å forsøke å finne fram til en mer spesifikk målgruppe for informasjonen, som f. eks. tilreisende, kommunens innbyggere, funksjonshemmede eller barnefamilier.

Tenk over hvordan du når ut til målgruppen. Hvis du har flere målgrupper, må du tenke gjennom hvordan du lettest når ut til hver enkelt gruppe. Sett deg inn i situasjonen til personene i målgruppen.

Behov og konsekvenser

Neste skritt er å avklare behov og konsekvenser. Behov omfatter både den som informerer og den som skal ta imot informasjonen. Hva slags informasjon er det viktig å få ut? Hva ønsker fiskeren å vite? For å besvare det siste, må en sette seg inn i fiskerens situasjon. En potensiell fisker fra Stovner i Oslo vil ha behov for en beskrivelse av fiskemulighetene i fylket han reiser til, f eks gjennom en fiskebrosjyre. Når han ankommer den aktuelle kommunen, er det viktigste å få rede på hvor han kan få kjøpt fiskekort. På fiskekortsalgsstedet trengs litt mer konkret informasjon. En fiskeguide som informerer om vann, veger, fiskebestand, fiskeplasser og egnet redskap kan være midt i blinken. Når fiskeren til slutt parkerer bilen, vil en informasjonstavle og skilt til vannet dekke hans informasjonsbehov.

Effektiv markedsføring kan få både positive og negative konsekvenser. Det vil være positivt med økt fiskekortsalg, mens markedsføringen også kan gi økt trafikk av mennesker og eventuelt motorkjøretøyer, forsøpling, økt markslitasje osv. Det er viktig å tenke gjennom dette på forhånd.

Prioritert tiltaksoversikt

Sett opp en oversikt over de tiltakene du kunne tenke deg å gjennomføre. Prioriter de oppgavene du har tid og penger til å gjennomføre.

Plan for informasjonstiltak for fiske bør samordnes med annen informasjon om bruk av utmark. På denne måten kan informasjonstavler og skilt i kommunen få et helhetlig, gjenkjennelig preg.
Foto: Jostein Skurdal.

Tillatelse og samordning

Før informasjonstiltak settes igang, er det to nye momenter som må tas med i planleggingsarbeidet:

1. Sørg for å få tillatelse til å sette opp skilt, informasjonstavler o l.
2. Forsøk å lage en enkel, enhetlig plan for informasjonstiltak innenfor eget fiskeområde eller for hele kommunen.

På stedet hvor det skal settes opp skilt og informasjonstavler, må det skaffes tillatelse fra grunneier. Oppsettingen må også være tillatt i forhold til lover og regler om skilting. Skilting er omhandlet i Vegloven (§ 33), Naturvernloven (§ 15) og Plan- og bygningsloven. Dessuten gjelder spesielle regler for informasjonstiltak nær offentlig veg. Dette må altså avklares i kommunen før en setter opp skilt.
En helhetlig plan for informasjonstiltak omfatter all informasjon om fiske: skilt, plakater, brosjyrer og bruk av massemedia. Den omfatter også plan for hvordan informasjonen skal samordnes med annen informasjon om bruk av utmark, f eks innen reiseliv og friluftsliv. Lokalisering av informasjonstiltak, symbolbruk, innhold og utforming bør også komme inn her.

Bruk av media

Informasjon og markedsføring av fisketilbud kan godt gjøres gjennom massemedia. Annonser er ofte for dyrt for de enkelte lag, og prisen står sjelden i forhold til effekten. Annonser i tidsskrifter er dyrere enn i aviser, og lokalaviser er rimeligst av avisene. Bruk av annonser er mest egnet når det er spesielle tilbud en ønsker å selge eller informere om.
Fiske er imidlertid ansett som godt lesestoff i avisspaltene. Det er gode muligheter for å få inn noe om fiskemuligheter, fisketiltak, konkurranser og andre aktiviteter som redaksjonelt stoff i lokalavis, ukeblad, radio eller fjernsyn. En bør vurdere saken en vil formidle i forhold til hvilken mediekanal som er best egnet. En artikkel om endringer i det lokale fisketilbudet har selvfølgelig ingenting i riksaviser å gjøre, men lokalaviser vil ofte finne dette interessant. Et utradisjonelt arrangement eller en fiskerekord vil derimot være av interesse for media som dekker et større område. Nøl likevel ikke med å ta kontakt med en redaktør eller journalist, så kan disse velge om de vil benytte seg av tipset du kommer med. Fiskereportasjer blir gjerne best om de lages ute i felt. Inviter derfor journalisten med ut! En bør være forberedt på at fiskereportasjer eller omtale på redaksjonell plass ikke nødvendigvis blir entydig positiv. Journalisten må selvfølgelig få stille kritiske

Fiske er godt stoff

– Fiske er godt stoff, slår Øystein Talberg fast. Han er redaktør i Åndalsnes avis, som dekker Romsdalskommunen Rauma, med mange fiske-muligheter i sjø, innsjøer og elver.

Sommers tid skrives det om fiske i mange aviser.

– Når er stoff om fiske aller best?

– Først og fremst når det dreier seg om fangst og gjerne spesiell fangst. Folk vil gjerne vite om andre får fisk.

– Hvilket fiskestoff er det minst attraktivt å trykke?

– Det er vanskelig å si. Vi skriver i grunnen om alt, om fangst og fiskere og ulike tilrette-leggings- og kultiveringstiltak, sier redaktøren og understreker at avisa bruker mye spalte-plass på fisking og fiskere i løpet av en sesong. - Men vi har ikke like saker på trykk flere ganger. Har vi først skrevet at det er tatt en laks på 15 kilo i Istra, ofrer vi ikke stor plass på det neste gang det tas en på 15 kilo.

– Drar dere ofte ut i felten for å lage fiskereportasjer?

– Nei, det skjer vel kanskje bare rundt fem ganger i løpet av en sesong. Stort sett er det tele-fonen som er hjelpemiddelet.

– Hvordan får dere tak i stoffet om fiske?

– Stort sett gjennom tips. Anslagsvis tre av fire fiskesaker blir til på grunnlag av tips. Både elveeiere og fiskere er flinke til å tipse oss. Kanskje får vi litt flere henvendelse fra fiskerne, noen av dem er vel litt PR-kåte....

– Finnes det mange fiskeannonser i Åndalsnes avis?

– Jo, både elveeierlag og jeger- og fiskerforeningen rykker inn annonser dersom det er noe de vil informere om, sier Øystein Talberg.

Brosjyrer og informasjonsaviser er kostbare å lage, men en kan regne med at folk tar vare på dem en stund og studerer dem forholdsvis nøye. Foto: Jostein Skurdal.

spørsmål og påpeke eventuelle negative sider.
Å skrive om fisketilbud o l i leserinnlegg kan også være god markedsføring. Leserinnlegg er også et gunstig middel om en ønsker å få igang en debatt om muligheter og begrensninger.

Brosjyrer

Det finnes utallige måter å informere om fiskemulighetene i et område. Brosjyrer har generelt lengre «levetid» enn en reportasje i lokalaviser e l En avis kastes etter en stund, mens vi er flinkere til å lagre brosjyrer. Dessuten bestemmer utgiveren av brosjyren innholdet i den. Sjekk at alle opplysningene er oppdaterte og korrekte og at informasjonen er tilstrekkelig også for helt ukjente brukere. Det er dessuten viktig å tenke gjennom hvem som skal bruke brosjyren og hva brosjyren skal brukes til.

Turistbrosjyrer og informasjonsaviser

Det blir laget mange generelle turistbrosjyrer og informasjonsaviser på kommunenivå. Det er viktig at det kommer med god og korrekt informasjon om fiske i disse brosjyrene. For å oppnå dette, må en være aktiv og sørge for kontakt med de som lager slike brosjyrer. I de fleste tilfellene er reiselivsnæringen riktig adresse. Sjekk gjerne tidligere brosjyrer for å se hva som står om fiske. Utarbeid forslag til rettinger og eventuelt en oversikt over informasjon som bør være med. Dette kan så gis til de ansvarlige for brosjyren. Men vær tidlig ute – brosjyrene blir ofte laget lenge før turistsesongen starter.
Dette er en enkel og rimelig måte å komme ut med informasjon om fiskemuligheter. Dessuten er dette brosjyrer som blir trykket opp igjen år etter år i nye reviderte opplag, og spredningen er svært god.

Fiskebrosjyrer

Denne brosjyretypen har til hensikt å markedsføre fiskemulighetene på en kortfattet og enkel måte. Informasjonsmengden er ikke så detaljert som vi vil finne i fiskeguider, som vi omtaler i neste punkt. I fiskebrosjyrer gis generell informasjon om fiskemuligheter, fiskekortområder og salgssteder for fiskekort. Brosjyren kan også inneholde informasjon om fiskearter, fiskeravgift, hensyn, plikter og regler for fiskerne når det gjelder sykdomsspredning, ferdsel, spredning av ørekyt og andre arter. Opplysninger om andre tilbud i området, som f eks overnatting, kan også være med i brosjyren. Det er viktig å ha med et enkelt kart eller en kartskisse.

Brosjyren kan lages for én kommune, flere nærliggende fiskeområder eller for ett enkelt fiskeområde. Det bør vurderes om hele brosjyreteksten eller deler av den skal utgis på flere språk.

Fiskeguide

Fiskeguider er brosjyrer som ønsker å informere mer utførlig om fisketilbudet og er spesielt rettet mot de som har skaffet seg fiskekort og trenger tips når det gjelder fiskearter, regler og fiskeplasser, parkering, stier, veger og avstander. Den gir som regel også detaljert informasjon om de enkelte elver og vann i fiskekortområdet, ofte med kart.
En fiskeguide bør også ha med informasjon om overnatting, rasteplasser, båtleie osv.
Guiden kan lages for et enkelt vann eller en elv, et kortområde eller et naturlig avgrenset fiskeområde.

Fiskekart

Ofte vil fiskekart være gode guider for fritidsfiskere. Kartene kan ha ulikt innhold når det gjelder detaljrikdom og funksjon. Her konsentrerer vi oss om tre typer.

Fisketurkart

Fisketurkart gir forslag til fisketurer av ulik varighet. Fisketurkart må inneholde en nøyaktig turbeskrivelse med oversikt over parkeringsplass, stier, avstander og tidsbruk, fiskearter, overnattingsmuligheter osv. Det kan også være lurt å ha med noen konkrete fisketips.

Elvekart

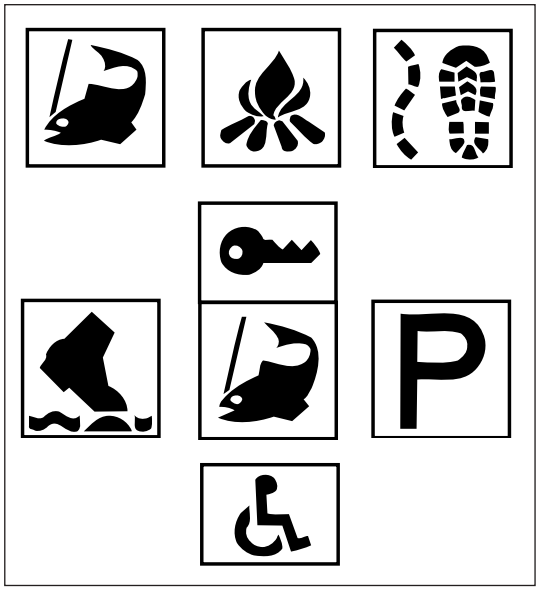
Elvekart omfatter en skisse eller kart over en elv med oversikt over høler, stryk og spesielle fiskeplasser. Det er viktig å få med navn på flest mulig av disse områdene. Her kan kanskje historielaget være behjelpelig.
Videre bør det være informasjon om parkering, stier, bruer, grunne fiskeplasser, grunne plasser hvor det er mulig å vasse over, farlige partier, rasteplasser, gapahuker osv.

Dybdekart

For ivrige fiskere kan et dybdekart være et godt hjelpemiddel. I forbindelse med kalking av vassdrag, er det ofte innhentet data om dybdeforhold som kan danne grunnlag for å utarbeide et dybdekart. For mange større vann og regulerte vann er det ofte utarbeidet dybdekart allerede. Kontakt Norges vassdrags- og energiverk (NVE).
Kartinformasjon er viktig, men det er ikke nødvendig å ta med all informasjon om selve fisketilbudet på kartet. Det kan lett virke forvirrende og uoversiktlig. Det finnes gode turkart for de fleste områder, og

Fisketurkart kan inneholde oversikt over fiskevann og elver, veger og parkeringsplasser, stier med avstander osv. På baksiden kan en f. eks. trykke annonser som bidrar til å finansiere trykkingen. Foto: Åge Hojem.

Både for bruk på kart og for skilting og merking ute i terrenget finnes en rekke standardsymboler. Så langt dette er mulig, bør en forsøke å bruke disse symbolene. Det gir en gjenkjennelseseffekt fra område til område. Her er de viktigste kart- og skiltsymbolene. (Fra Norsk Standard 4020: Skilt og merking for friluftslivet.)

Aktuelle tema for informasjonstavler:

- fiskemuligheter i området
- oversiktskart
- dybdekart for vann
- salgssteder for fiskekort
- fiskeregler
- «naturvennlig oppførsel»
- fiskesykdommer (*gyrodactylus*, krepsepest osv.)
- fangststatistikk

Aktuelle tema for plakater og oppslag:

- fiskeregler
- salgssteder for fiskekort
- spredning av fiskesykdommer og parasitter
- spredning av ørekyt
- spredning av krepsepest
- fiskeforbud

Steder som kan skiltes og merkes:

- parkeringsplasser
- fiskestier fra parkeringsplass, boområde e. l. til fiskeplass
- spesielle tilbud for funksjonshemmede
- båtramper, utsetting av båten
- rasteplasser, gapahuker
- bruer, vadeplasser
- salgssteder for fiskekort, fiskekortautomater, selvbetjening

det er derfor ikke nødvendig å lage detaljerte kart i forbindelse med fiskebrosjyrene. Vanligvis er det nok med et oversiktskart med de viktigste informasjoner. I tillegg kan en henvise til andre aktuelle kart, som kartblad i M711-serien.
Det er ikke tillatt å bruke andres kartgrunnlag uten særskilt tillatelse. Spesielt gjelder dette for offentlige kartverk. Ta derfor kontakt med teknisk etat eller miljøvernsjef i kommunen eller fylkeskartkontoret hos fylkesmannen.

På kartskissene kan nødvendig informasjon være:
- grenser for området og eventuelle spesialområder med særskilte bestemmelser
- adkomst (veger, bommer, stier, skiløyper for isfiskere og parkeringsplasser)
- kortsalg (salgssteder, åpningstider, fiskekortautomater, selvbetjening, priser)
- tilretteleggingstiltak (rasteplasser, spesielle tilretteleggingstiltak, fiskeplasser for funksjonshemmede, båtutleie og båtramper)

Informasjonstavler bør være synlige, men lite prangende. En solid, håndverksmessig utførelse er et stort pluss. Foto: Jostein Skurdal.

- service (overnatting, utleiehytter, matvarebutikker, fiskeutstyr og servering)
- fiskemuligheter (fiskevann, fiskeelver og fiskearter)
- fiskeregler

Tips om trykking og distribusjon

Det er alltid lurt å ta kontakt med noen som har erfaring i produksjon av trykksaker. Trykkeriet kan ofte hjelpe med utformingen, og det kan være hensiktsmessig å be om anbud på hele jobben. Formatet på brosjyren bør ikke være større enn at den kan stikkes ned i en skjortelomme.
Tenk nøye gjennom opplaget. Det er rimeligere å

Informasjonstavler bør lages av impregnert materiale og ha et visst tilsyn. Tavler som denne gir dårlig inntrykk. Foto: Jostein Skurdal.

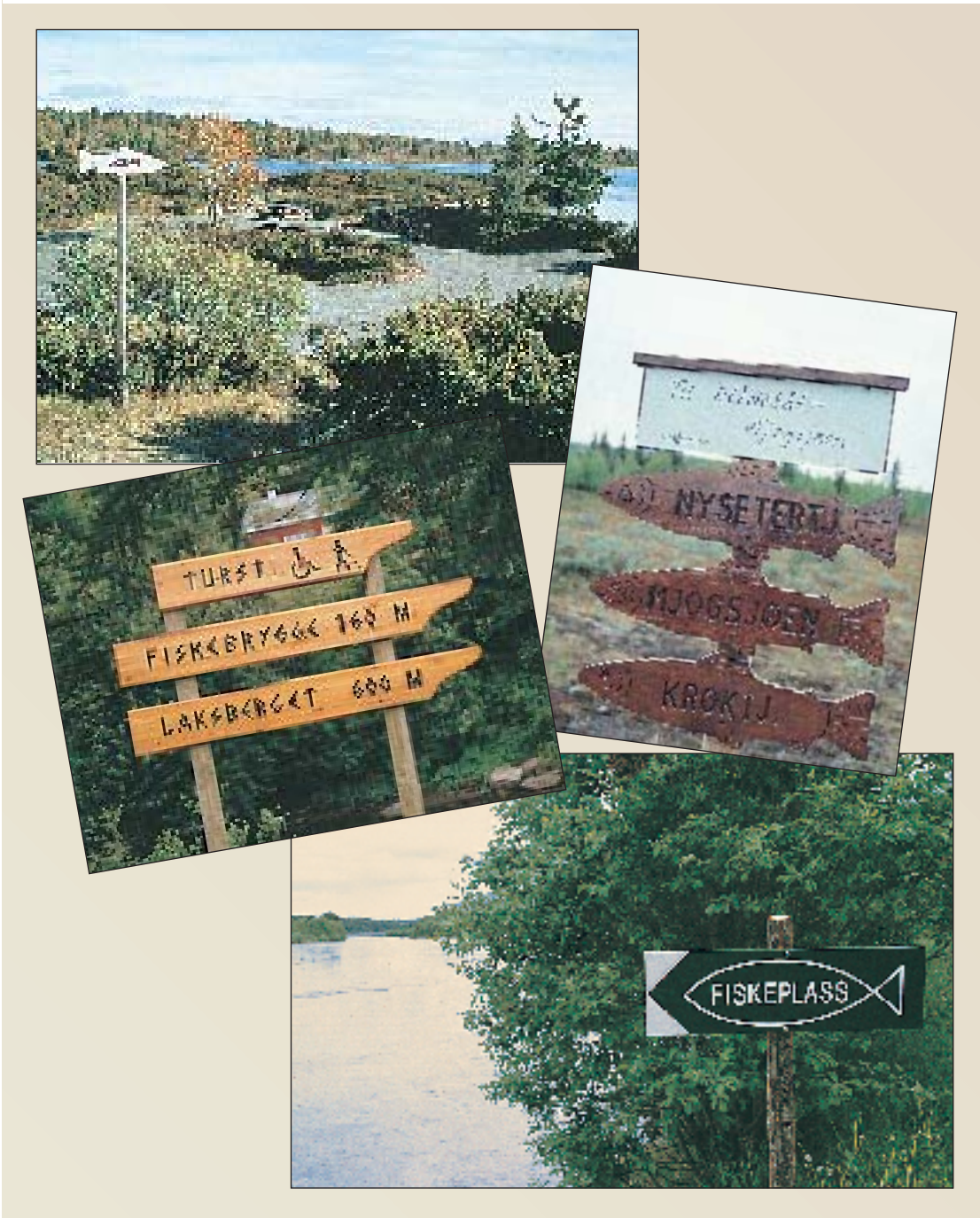
trykke noen ekstra eksemplarer enn å trykke nytt opplag. Husk å sette årstall på brosjyren for å unngå forveksling med andre versjoner.
Farger gir et delikat utseende, men det fordyrer mye. Et alternativ kan være å bruke farget papir med en annen farge enn svart til tekst.
Tenk nøye gjennom hvordan brosjyren skal distribueres. Distribusjon kan gjerne tas opp med f. eks. turistkontoret for å få deres syn på saken.
Ta gjerne initiativ til samarbeid om brosjyren.
La aktuelle samarbeidspartnere i området få trykke sin informasjon i brosjyren mot at utgiftene og arbeidet med distribusjon fordeles.

Informasjon på stedet

All innsatsen som legges ned i informasjon og markedsføring kan selvsagt ikke være i form av brosjyrer eller kart. Når en fisker ankommer parkeringsplassen, ønsker han eller hun å vite retningen til fiskeplassen og har gjerne også behov for generell informasjon om området. I denne sammenhengen er informasjonstavler, plakater, oppslag og skilt gunstige kanaler. Oppsetting av denne type informasjon bør skje i tilknytning til parkeringsplasser og ved mye brukte innfallsporter til området.

Plakater og oppslag på informasjonstavler kan med fordel dekkes med plast som tåler sollys og vann. Foto: Kristine O. Stene.

Skilt kan utformes på utallige måter. Skiltet kan godt være utformet som en fisk, som "peker" i gåretningen. Foto: Jostein Skurdal.

Synlig, men ikke skjemmende

Informasjonstiltak ute i marka skal selvsagt være synlige, men det er svært viktig at de ikke i tillegg er skjemmende. Det er derfor nødvendig å tenke gjennom forhold som terrengtilpasning, materialvalg, utforming, farge og vedlikehold, slik at informasjon blir en positiv markedsføring av fisketilbudet. Skilt, informasjonstavler og plakater er dessuten en indirekte presentasjon av dem som står bak fisketilbudet! Det er viktig at skilt og informasjonstavler er av solid håndverksmessig utførelse, gjerne med utgangspunkt i lokal byggeskikk og tradisjoner. Videre må det på forhånd sikres et opplegg for godt vedlikehold og tilsyn. Et annet viktig poeng er å få til en enhetlig informasjon innenfor et naturlig sammenhengende område. Dette bør drøftes grundig innen kommunen.

Informasjonstavler

Informasjonstavler på sentrale plasser er et godt virkemiddel for å informere fiskere om fiskeregler, naturvett, salg av fiskekort osv. Det finnes mange varianter av informasjonstavler, fra de helt enkle til store og kunstferdige tavler. Hvilken stil og standard en ønsker å velge, er selvfølgelig individuelt. Informasjonstavlene innen en kommune bør imidlertid utformes noenlunde likt. Et enhetlig system vil være med å markedsføre kommunen på en positiv måte.

For at informasjonen ikke skal slites ned eller ødelegges for raskt, bør oppslagene plastbelegges. Vanlig lyskopiering gir vanligvis for dårlig kvalitet og vil avfarges etter kort tid. Å kjøpe tjeneste hos et trykkeri kan derfor være lønnsomt på sikt. Plasser informasjonstavlen slik at direkte sollys unngås. Husk å få med holdbarhetsgaranti (i antall år) dersom tavlene kjøpes fra produsent.

Plakater og oppslag

Det kan ofte være nødvendig å ty til plakater og oppslag for å informere om fiskemuligheter og salg av fiskekort. Tenk gjennom om det er andre tema eller saker det bør informeres om samtidig. Også plakatene bør plastbelegges eller forsterkes på annen måte, spesielt hvis informasjonen skal henge ute lenge. Unngå å sette opp plakater og oppslag på steder der de utsettes for direkte sollys.
Det er viktig å informere på en positiv måte. La fiskerne få vite hva fiskereglene tillater dem å gjøre i stedet for å fokusere på det de ikke kan gjøre. Ta heller ikke med informasjon som bare gjelder noen få. Garnfiskeregler som bare gjelder grunneiere, kan grunneierne få informasjon om på annen måte.

Skilting og merking

Skilting og merking krever god planlegging, og det er viktig å få med kommunen og berørte grunneiere i planleggingen.
God skilting og merking gjør at fiskerne føler seg trygge på at de er velkomne i området og at de lett kan finne fram. For grunneieren er skilting en enkel og effektiv måte å styre trafikken på. Erfaring har vist at i områder med konflikter mellom grunneiere og fiskere, har merking ført til færre konflikter selv om antall fiskere har blitt mangedoblet.
Skilting krever tillatelse fra kommunen. Ved offentlig veg kreves dessuten tillatelse fra vegmyndighetene og miljømyndighetene. Ta kontakt med kommunen for å avklare dette spørsmålet først.
Skilting og merking må samordnes skikkelig, både når det gjelder selve fiskeaktiviteten og i forhold til annet friluftsliv og annen informasjon i området. Et virvar av skilt og oppslag kan virke motsatt av det som var hensikten.
Det finnes en rekke standardsymboler for skilting og merking. Det er viktig at disse brukes når dette er mulig. Dette er symboler som de fleste vet hva betyr, og det forenkler informasjonsarbeidet.

Muntlig informasjon

Skriftlig informasjon er ikke like tilgjengelig for alle fiskere. Blinde og svaksynte vil ha problemer med å lese brosjyrer og oppslag, mens for tilreisende turister kan det være språket som er den begrensende faktoren. Det er viktig at mennesker som fiskerne møter på sin veg ut mot fiskeplassen (f eks fiskekortselgere) har kunnskap om fisketilbudet og fiskeregler og kan besvare eventuelle spørsmål.

Fiskeskole i Troms

I august 1992 arrangerte Troms fylkeslag av NJFF fiskeskole for første gang. I seks dager var 14 ledere og 23 deltakere samlet ved Altevann i Bardu. Deltakerne bodde i to 25-manns lavoer. I tillegg var det satt opp eget latrinetelt og opprettet vaskeplass.
Matlaging og bespisning skjedde ved egen bålplass. Middagen besto av vakumpakket eller hermetisk ferdigmat som bare trengte oppvarming.
På dagtid måtte deltakerne gå gjennom et omfattende program med praktisk og teoretisk opplæring. Alle ble inndelt i grupper, der hver gruppe besto av to ledere og 5-6 deltakere.
Aktivitetene bestod i fiskeopplæring, fiske- og opplevelsesturer, kanopadling og garnfiske. Opplæring og informajon skulle være allsidig, og det ble lagt vekt på at deltakerne skulle få god tid til selv å utprøve det de lærte.
En fiskeskole langt fra allfarveg bør planlegges grundig. I 1991 utarbeidet Troms fylkeslag et planutkast for gjennomføringen av fiskeskolen. Søknad om støtte ble sendt Statens fiskefond, og i mars 1992 forelå tilsagn om midler. I mars ble fiskeskolen utlyst i fiskeforeningene og gjennom aviser.

Fiskeskoler kan karakteriseres som muntlig informasjon. Barn og ungdom får lære hvordan en fisker, gjennom praktisk og teoretisk innføring. Foto: Børre K. Dervo.

Gode råd til fiskeskolearrangøren

- Velg en lokalitet som har muligheter for ulike aktiviteter og som ikke er væravhengig.
- Tenk sikkerhet ved valg av leirplass.
  Den trenger ikke ligge langt ute i villmarken.
  Alt opphold ved vann bør kreve bruk av redningsvest.
- Søk økonomisk støtte. Deltakeravgiften bør ikke være for høy.
- Unngå stor spredning i alder. 10-12-åringer krever et annet opplegg enn 14-16-åringer.
- Unngå ren undervisning, men sats på aktivitetsopplevelser der opplæring inngår.
- Ta med fiskeutstyr for utlån. Ikke alle har med tilstrekkelig fiskeutstyr.
- Varigheten på fiskeskolen kan være en dag, en helg eller en uke.

Sett informasjon som selgeren har nytte av inn i en ringperm og sørg for at vedkommende går gjennom denne. Da skulle fiskeren kunne få muntlig informasjon gjennom fiskekortselgeren.
Barn og unge må ofte motiveres eller undervises i hvordan en skal fiske. Informasjon om fiskemuligheter formidles selvsagt best ute ved en elv eller en sjø. Arranger en fiskeskole for barn og ungdom!

Fiskeskole for barn og ungdom

De fleste barn vokser opp i tettsteder og byer, der fiskemulighetene og kontakten med noen som kan lære barna å fiske dessverre er begrenset. Norges Jeger- og Fiskeforbund (NJFF) arrangerer ofte fiskeskoler, for å lære barn og unge å være ute i naturen og sette pris på sportsfiskets gleder.

7. Organisering

- Han Ola og de andre borti Nordgrenda ser på den fine ørreten i Kanttjønna som sin. Men det er ikke sant! De burde da vite at mesteparten av ungfisken kommer fra Stortjønna, og den tjønna er mi!

Fisk lar seg ikke stoppe av eiendomsgrenser. Fisken snur ikke ved grensa mellom Nordbygda grunneierlag og Sørbygda elveeierlag.
Ofte er ett område viktig for gyting, et annet er viktig som oppvekstområde for småfisken, mens den voksne fisken oppholder seg et tredje sted. Inngrep som skjer på en eiendom kan derfor få store følger for fiskemulighetene på andre eiendommer.
Grunneieren har ingen eiendomsrett til fisken. Det er *fiskeretten* som tilhører grunneieren. Derfor bør en betrakte fisk som en allmenningsressurs, selv om altså fiskeretten tilhører grunneieren. Alle involverte bør ha interesse for å bevare fiskestammen på en best mulig måte. Det er derfor viktig at grunneierne som har fiskeretten samordner både fiskereglene og forvaltningen av den enkelte eiendom for å ta vare på fellesressursen som fisk representerer. Bare gjennom godt samarbeid og felles kjøreregler er det mulig å oppnå dette.
En annen viktig grunn til å samarbeide er felles utvikling av fisketilbudet, gjennom markedsføring og tilrettelegging. Tiltakene og innsatsen må også samordnes når det gjelder utnyttelsen av fiskeressursen, både for å få et bedre produkt og for å nå lettere ut på «markedet».
Fiskeforvaltning er ikke noe nytt fenomen. Også de første norske lovene hadde regler om fiske. Det viktige i disse lovene var å sikre fiskeretten og hindre at enkeltes måte å fiske på skadet fisket til andre. At fisken skulle ha fri gang i elvene ble understreket i disse lovene. Også i dagens fiskeforvaltning har denne regelen betydning, men den er nå mer biologisk begrunnet. Fisken skal ha fri adgang til gyteplassen så den kan føre stammen videre.
I dag har vi både en offentlig og en privat fiskeforvaltning. Vi skal i det følgende ta for oss en del av oppgavene og strukturen til hver av disse.

Offentlig fiskeforvaltning

Den offentlige fiskeforvaltningen er offentlige organer som med utgangspunkt i lover og forskrifter skal påse at fiskeartene og deres leveområder blir forvaltet og utnyttet på en bærekraftig måte. Bærekraftig utnytting innebærer at det biologiske mangfoldet og produktiviteten bevares på lang sikt. Innenfor disse rammer skal loven gi grunnlag for utvikling av bestandene med sikte på økt avkastning, til beste for rettighetshavere og fritidsfiskere.

Stortinget

Stortinget er Norges lovgivende organ. Lov om laksefisk og innlandsfisk er derfor vedtatt av Stortinget. Loven danner grunnlaget for all fiskeforvaltning i Norge, både den offentlige og den private.

Regjeringen

Regjeringen er overordnet forvaltningsmyndighet, også på miljøområdet. Det blir i stor grad opp til den enkelte statsråd og det politiske skjønn å avgjøre hvilke saker som skal tas opp og avgjøres i regjeringen.

Miljøverndepartementet

Miljøverndepartementet er øverste ordinære forvaltningsmyndighet i miljøvernsaker. Det meste av ansvaret for de løpende oppgavene er delegert til direktorats- eller fylkesnivå. Departementets hovedoppgave er å fungere som sekretariat for den politiske ledelse, og det utarbeider dermed mål og retningslinjer for miljøvernarbeidet, deriblant fiskeforvaltning.

Direktoratet for naturforvaltning

Det sentrale utøvende og rådgivende fagorgan for naturforvaltningen er Direktoratet for naturforvaltning, administrativt underlagt Miljøverndepartementet. Myndigheten til å forvalte naturressurser er gitt gjennom lover og forskrifter, blant annet Lov om laksefisk og innlandsfisk m v.
Utover lovbestemte oppgaver har direktoratet ansvar for å identifisere, forebygge og løse miljøproblem. Direktoratet har faglig instruksjonsmyndighet overfor fylkesmannens miljøvernavdeling. Dette betyr at f eks innenfor fiskeforvaltning kan direktoratet gi generelle ret-

Det er fylkesmannen som gir tillatelse til utsetting av fisk. Arbeidet utføres ofte av rettighetshaverne med bistand fra kommunen.

ningslinjer om saksbehandling, lovtolkning og bruk av skjønn. Direktoratet er dessuten klageinstans for vedtak hos fylkesmannen.

Fylkesmannens miljøvernavdeling

Hvert fylke har miljøvernavdeling hos fylkesmannen. Fylkesmannens miljøvernavdeling har følgende ansvarsområder: forurensning (støy, avfall, vann og avløp), friluftsliv og naturvern, vilt- og fiskeforvaltning, miljøinteresser i plansammenheng og vassdragsforvaltning.

Kommunen

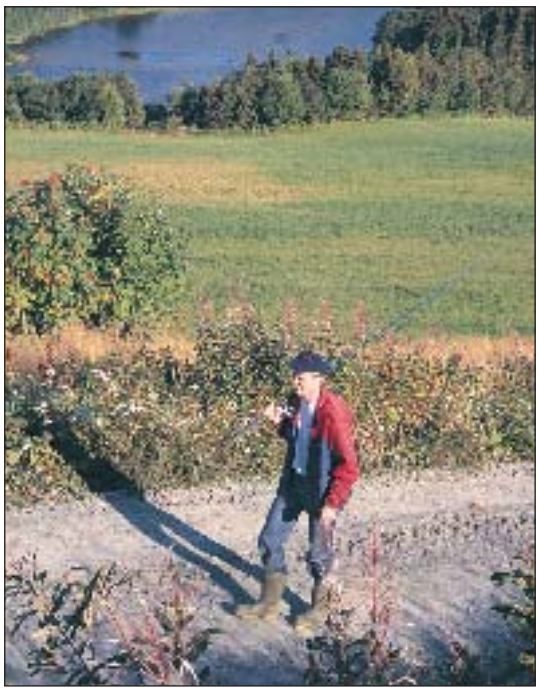
Den enkelte kommune har i lang tid hatt ansvar for miljøvernoppgaver som forurensning og planlegging. Miljøvernreformen har medført at miljøvernrådgivere er ansatt i kommunene og kommunene har fått økt ansvar for naturforvaltning. Innenfor fiskeforvaltning har kommunene fra 1996 et spesielt ansvar for at det blir tilrettelagt for fiske. Videre skal kommunene administrere fiskestelltiltak som biotopforbedringer. Andre oppgaver er å avgi uttalelser om fiskeforhold i kommunen, å drive veiledning og å bistå ulike lag og foreninger.
Hver kommune har et politisk utvalg som ivaretar fiskeforvaltningen. Dette kan være en innlandsfiskenemnd eller hovedutvalg for miljøvern, som også ivaretar fiskeforvaltning. Kommunen vil få større ansvar for fiskeforvaltning i tiden som kommer.

Privat fiskeforvaltning

Grunneiere og andre fiskerettshavere

Grunneiere og andre rettighetshavere har en spesiell rolle i fiskeforvaltningen på grunnlag av fiskeretten. Fiskerettshaverne er som regel grunneiere, men ikke nødvendigvis bare enkeltpersoner. Det kan like gjerne være sameier, aksjeselskaper og stiftelser eller elveeierlag og utmarkslag, som vi skal komme tilbake til senere. Det finnes dessuten store områder hvor det offentlige har forvaltnings- eller eiendomsrett, for eksempel gjennom fjellstyret, Statskog eller kommunen. De fleste steder er det likevel den private grunnen som utgjør den dominerende delen av utmarksarealet i Norge, med 116 millioner dekar (50 %).

Fiskerettshaverne må forvalte fisket innenfor rammen av gjeldende offentlige lover og forskrifter. De har hovedansvaret for organisering, driftsplanlegging, kultivering og utnyttelse av fisket. I dette ligger også en plikt til å bruke fiskeressursene. Dersom hensynet til fisken ikke blir ivaretatt på en forsvarlig måte, kan rettighetshaveren pålegges å utføre tiltak til vern og utvikling

Fiskeretten er knyttet til eiendomsretten. Derfor har grunneieren fiskeretten på privateide eiendommer. Foto: Kristine O. Stene.

av fiskestammen, etter at en driftsplan er utarbeidet. Dersom dette pålegget ikke etterfølges, kan driften av vassdraget overlates til kommunen for et tidsrom på inntil ti år.
Vi vil i avsnittene som følger gå nærmere inn på ulike måter å organisere fiskerett på.

Utmarkslag/grunneierlag

De private eiendommene i Norge er små. I gjennomsnitt har en landbrukseiendom 500 dekar utmark, og eiendommene består dessuten ofte av flere adskilte områder eller teiger. I de fleste tilfeller er derfor den enkelte eiendom for liten og uegnet til å være driftsenhet innen fiskeforvaltning. Skal fisket forvaltes og utnyttes på en gunstig måte, må eiendommene innen en rasjonell driftsenhet samarbeide om felles forvaltning og utnyttelse. Organisering av grunneierlag eller utmarkslag er derfor en nødvendighet.

Organisering av utmarkslag og grunneierlag har lang tradisjon i Norge. Siden 1950 er halvparten av den privateide utmarka organisert i utmarkslag eller grunneierlag. Det er likevel behov for en ytterligere organisering. I mange etablerte lag er det dessuten viktig å få til en bedre forvaltning og tilrettelegging av fisket.

Oppbygging
Et utmarkslag er kort sagt en sammenslutning av flere utmarkseiendommer for å få til bedre driftsenheter for forvaltning. Normale saksområder for et utmarks- eller grunneierlag er forvaltning av fisk og vilt, men laget kan også være beskjeftiget med f eks. fritidsbebyggelse osv. Målsettingene til et typisk utmarkslag eller grunneierlag vil være å styrke næringsgrunnlaget, bevare ressursene og tilrettelegge for fiske for befolkningen og eierne.

Privateiendommene i Norge er små. Gjennom opprettelsen av grunneierlag får en mer rasjonelle driftsenheter, samtidig som laget utgjør en velegnet enhet for dugnadsarbeid o.l. Foto: Jostein Skurdal.

Framgangsmåte for oppretting av utmarkslag

Det er viktig at framgangsmåten ved organiseringen er formelt riktig. Her skal vi kort skissere framgangsmåten:

1. Kall inn til møte for å lodde interessen for organisering.
2. Velg et interimstyre til å foreslå vedtekter og saksområder.
3. Send ut interimstyrets forslag til grunneierne.
4. Diskuter opplegget på et eller to møter før det konstituerende møtet holdes.
5. Hold så det konstituerende møtet. Her skal vedtekter vedtas og laget konstitueres.
6. Medlemmene skal melde seg skriftlig inn i laget. I mange etablerte lag kan det være uklart hvem som er medlemmer i laget, fordi det ikke er foretatt skriftlige innmeldinger. Innmeldingserklæringen er også viktig fordi den viser at medlemmene har godkjent vedtektene.

Utmarks- eller grunneierlaget er et andelslag der den enkelte grunneier melder sin eiendom inn i laget. Det er altså eiendommen, og ikke eieren, som blir medlem i laget. Både eiendommer som er eid av en person, sameier og kommunale eiendommer kan bli medlemmer.
Den enkelte eier får andeler i laget på grunnlag av den ressursen han eller hun melder inn. Når det gjelder fiske, kan f. eks. ressursen måles i antall meter strandlinje eller areal fiskevann. Den enkelte grunneier overlater slik sett en del av sitt forvalteransvar til laget, som kan fatte vedtak som binder medlemmene. Dette vil vanligvis finne sted på årsmøtet, der avstemmingen skjer etter andeler.
Vedtektene fastsetter hvilke saksområder laget skal forvalte. Vedtektene må derfor klargjøre regler for saksbehandling, ansvarsforhold og hovedregler for utnyttelsen av jakt og fiske. I vedtektene må det altså være oversikt over medlemmer og disses andeler, fordelingsordninger, regler for vedteksendringer, utmelding og oppløsning av laget m. m. Detaljerte regler skal ikke være med på vedtektene, men vedtektene må gi årsmøtet anledning til å lage detaljerte regler. Hvert lag har som regel et styre som forvalter jakt og fiske etter årsmøtets anvisninger.
Utgifter og inntekter fordeles på medlemmene etter den enkeltes andeler i laget. Skulle det oppstå konflikter i laget, blir disse vanligvis løst ved hjelp av voldgift. Utmelding av laget kan skje med ett års varsel.

Organiseringsmåter

Når eiendommer med fiskerett organiserer seg i et utmarkslag, kan det gjøres på to måter:

1. Ved frivillig samarbeid eller
2. Tvungen organisering ved flertallsvedtak.

Frivillighet er den vanligste form for samarbeid. Den enkelte grunneier melder da sin eiendom inn i laget. Det vil nesten alltid være noen fiskerettshavere som ikke ønsker å melde seg inn. Hvis laget kan fungere selv om ikke alle eiendommene er med, bør en ikke presse uvillige fiskerettshavere inn i samarbeid. Disse blir da stående utenfor laget, som ikke kan disponere disse fiskerettighetene.
Organisering ved flertallsvedtak er lite benyttet her i landet, men kan være en nødløsning der en frivillig organisering ikke fører fram. Dersom en eller flere eiendommer som ligger i lagets kjerneområde ikke blir medlemmer, kan forvaltningen av fisket bli vanskelig. Muligheten er da til stede for å tvinge disse eiendommene med i laget. Framgangsmåte for organisering på denne måten finner en i § 25 i Lov om laksefisk og innlandsfisk m. v. og i forskrifter til denne paragrafen. Sameieloven har også paragrafer om flertallsvedtak i sameier.
Forskrifter og lover om flertallsvedtak tilsier at:

- det er spesielle regler for innkalling og saksbehandling
- flertallet av fiskerettshaverne regnet etter den enkeltes andel i fiske må stemme for opplegget.

Mange fiskerforeninger gjennomfører dugnader der tiltakene har til hensikt å forbedre fiskestammen. Foto: Børre K. Dervo.

Fiskerforeninger

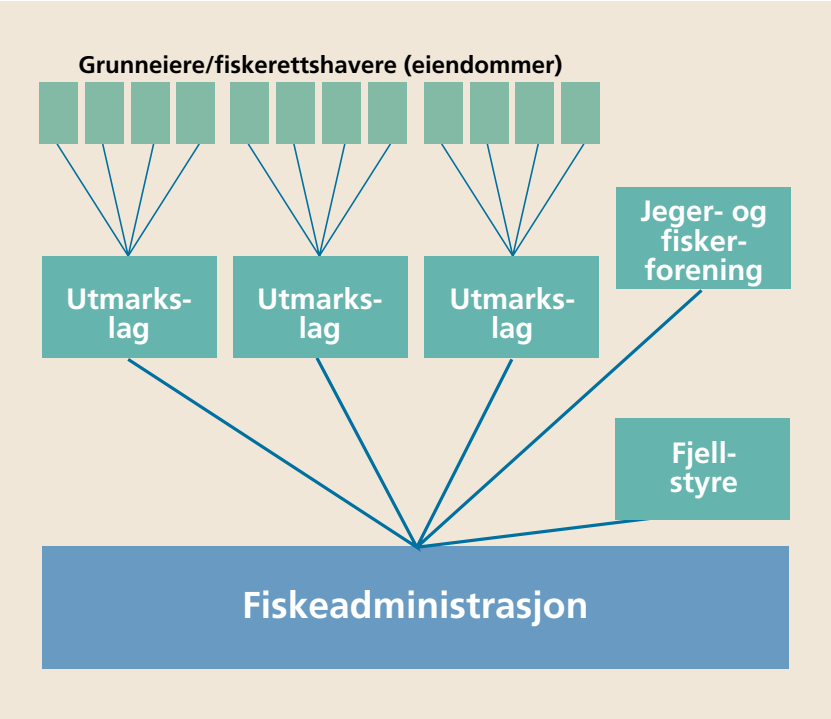
En fiskerforening er en interesseorganisasjon for sportsfiskere. De fleste sportsfiskerforeningene er medlemmer i Norges Jeger- og Fiskerforbund. I mange tilfeller leier fiskerforeningene fiskerett av grunneierne.
De viktigste målsettingene for en typisk fiskerforening er å:
- bedre befolkningens adgang til fiske
- gi opplæring i fiske
- knytte fiskere sammen i felles arbeid for å øke fiskebestanden ved positive tiltak
- arbeide for å verne naturens produksjonsgrunnlag for fisk
- innarbeide respekt for fiske- og friluftslovgivning.

Samarbeid mellom flere lag

Samarbeid mellom flere lag om fiskekortsalg og markedsføring vil ha mange fordeler. Felles markedsføring forenkler markedsføringen for de enkelte lagene. Fisket gjøres lettere tilgjengelig for befolkningen, fordi det blir lettere å få tak i fiskekort. Du trenger ikke lenger mange kort! Gjennom felles fiskekort reduserer en derfor det ulovlige fisket.
Trykking av fiskekort, brosjyrer og annet opplysningsmateriale blir billigere når flere blir med på å dele utgiftene. En bedre tilrettelagt fiskekortordning for større områder vil føre til høyere inntekter enn om mange små områder skulle drevet med markedsføring hver for seg. Dessuten vil samordning av fiskekultur, driftsplanlegging og oppsyn gi en bedre og billigere forvaltning av fiskeressursene.
Gjennom fiskeadministrasjoner samarbeider flere lag med fordelene nevnt ovenfor. Vi skal i det følgende gå nærmere inn på denne samarbeidsordningen.

Fiskeadministrasjoner

Fiskeadministrasjoner er et samarbeidsorgan mellom flere utmarks-/grunneierlag og eventuelt allmenningsstyre, fjellstyre, kommune og fiskerforening. Formålet med fiskeadministrasjoner er å samle fiskerettshavere og andre interesserte organisasjoner for i felleskap å forvalte fiskeressursene i et område til felles beste. Fiskeadministrasjonen skal arbeide ut fra en langsiktig, økologisk riktig ressursforvaltning. Denne ressursforvaltningen må være gunstig både for fiskerettshaverne og den øvrige befolkningens interesser. Fisket bør utnyttes for å styrke grunnlaget i utmarksnæringen.
En fiskeadministrasjon er ikke et overordnet organ

Organisering av forvaltningsorganer for innlandsfisk.

som skal bestemme over medlemslagene, men på grunnlag av fullmakter fra medlemslagene utfører fiskeadministrasjonene forskjellige arbeidsoppgaver. Samordning og markedsføring av fiskekortsalg er en viktig oppgave. Andre aktuelle arbeidsoppgaver kan være samordning av kultiveringstiltak, driftsplanlegging og undersøkelser eller samordning og etablering av fiskeoppsyn. Samarbeidet med turistnæring, handelsstand og friluftslivsorganisasjoner blir dessuten enklere, siden næringene slipper å forholde seg til flere grunneierlag og fiskerforeninger.

Vedtekter

Vedtektene for fiskeadministrasjonen må ikke være for omfattende, men ha klare regler for saksbehandling og ansvarsforhold. I vedtektene må det stå oppnevning av styre og rådsmøte og arbeidsoppgavene til disse. Alle lag og foreninger som deltar i fiskeadministrasjonen bør være representert i styret. Rådsmøtet bør bestå av styrene i medlemslag og -foreninger.

Videre bør vedtektene for fiskeadministrasjonen inneholde intensjonen for avtalen, som f. eks. salg av fiskekort, pris på dette og fordeling av inntekter. Enkelte fiskeadministrasjoner oppretter et fond for fiskekultur, oppsyn o. l. Dette må i tilfelle nedfelles i vedtektene. Oppsigelse og oppløsning bør også være obligatoriske punkter.
Avtalen mellom medlemslagene og fiskeadministrasjonen må klargjøre ansvarsforhold og arbeidsoppgaver for fiskeadministrasjonen.

Fiskeadministrasjonens ansvar

Fiskeadministrasjonen skal utføre arbeidsoppgavene for medlemslagene etter avtale med lagene. Fiskeadministrasjonen har ikke myndighet til å bestemme over medlemslagene utover det som er avtalt i overenskomsten. Blir det tillagt nye arbeidsoppgaver i avtalen, må disse først godkjennes i medlemslagene. Samarbeid er en viktig oppgave. Dette er så vel samarbeid med offentlige myndigheter og organisasjoner som enkeltpersoner som arbeider med turisme, utmarksnæring, idrett,

Samarbeid om ulike tiltak innenfor tilrettelegging er velegnet for fiskeadministrasjoner. Foto: Jostein Skurdal.

friluftsliv og handel. Inntektene av fiskekortsalget skal fordeles til medlemslagene etter avtalt fordelingsnøkkel.

Medlemslagenes ansvar
Medlemslagene er selvstendige lag som forvalter fiske på lagets område, men etter avtale er altså enkelte arbeidsoppgaver overlatt til fiskeadministrasjonen. Lagene har fortsatt et hovedansvar for fiskekultivering og -forvaltning og bør delta aktivt i fiskekortsalg, oppsynsordning o. l. i samarbeide med fiskeadministrasjonen.
Etter at laget har investert i kultiveringstiltak m. m., fordeles et eventuelt overskudd på grunnlag av den enkeltes andel i laget.

Fagråd

Innen lakseforvaltningen arbeides det med å danne fagråd for større vassdrag. Fagrådene er rådgivende organ som har representanter fra både den offentlige og den private fiskeforvaltning; fra elveeierlag, jeger- og fiskerforeninger, kommuner, sjølaksfiskere, turistnæring osv. Det kan også være aktuelt å opprette fagråd for store vassdrag eller større områder i innlandet eller som et rådgivende organ for store kommuner.
Fagråd finnes på tre nivå: Nasjonalt, regionalt og lokalt. Frafjord i Rogaland, som vi kommer tilbake til i kapittel 8, har et lokalt fagråd bestående av Gjesdal kommune, fylkesmannen i Rogaland, jeger- og fiskerforeningen og fiskerettshavere.

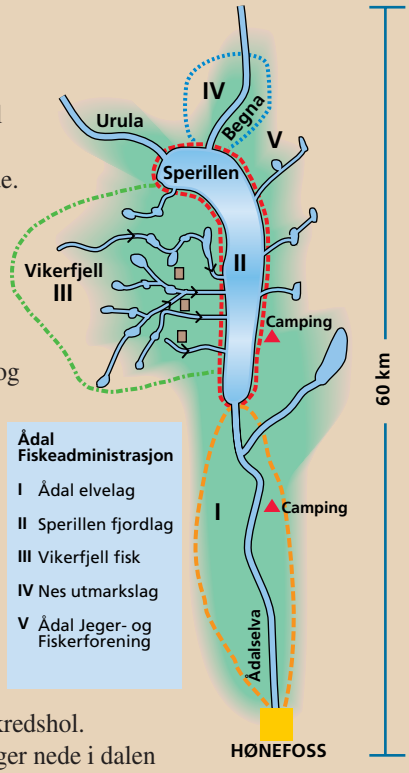
Kontrakter og avtaler

Kontrakter og avtaler vil ofte være nødvendig når flere enkeltpersoner eller organisasjoner skal samarbeide om f. eks. forvaltning og utnyttelse av

I tilfeller der samarbeidet forplikter enkeltpersoner og/eller organisasjoner, bør det inngås skriftlige avtaler.

Ådal Fiskeadministrasjon

Ådal Fiskeadministrasjon i Buskerud administrerer et fiskeområde som strekker seg fra Hønefoss og seks mil nordover til fylkesgrensa mot Oppland. Innlandsfjorden Sperillen ligger 150 moh, men administrasjonen har også fjellvann i sitt område. Medlemmer i Ådal Fiskeadministrasjon er: Ådal Elvelag, Sperillen fjordlag, Vikerfjell fisk, Nes utmarkslag og Ådal Jeger- og Fiskerforening. Bortsett fra en deltidsengasjert sekretær som bl a tar seg av regnskap, har ikke fiskeadministrasjonen noen ansatte. Arbeidet ledes av et styre med en leder og representanter fra hver forening. I april samles styret og fem representanter fra hvert av lagene til rådsmøte. Gunnar Skredshol sitter som leder på tredje året.

- Hvorfor ble Ådal Fiskeadministrasjon opprettet?

- En følte et behov for å lage en overbygning over grunneierlagene for å samordne fiskeforvaltningen her i området. Ikke minst for at fiskekortsalget skulle bli bedre, understreker Skredshol.

Det siste året har administrasjonen vært med på å lage ett felles fiskekort for Ådal og Begna.

- Den organiseringa hadde det vært vanskelig å gjennomføre dersom det ikke hadde stått en fiskeadministrasjon bak, tror Skredshol.

Nå forsøker Ådal Fiskeadministrasjon å få til ett felleskort lenger nede i dalen også. Men Skredshol tror ikke den oppgaven lar seg løse i år. Flere av grunneierne ønsker å opprettholde tokortsystemet på grunn av utleie av rettigheter osv.

- Det er synd, sier Skredshol. - Mange av fiskerne gir klar tilbakemelding om at det er uholdbart med så mange fiskekort å fylle ut. I stedet for å gå gjennom denne «utfyllingsrunden» gir de kanskje blaffen i å kjøpe kort, men fisker likevel, og det gir jo tap for oss.

- Har salget økt etter at det ble felleskort nord i dalen?

- Det er nok blitt flere som fisker, men vi har ikke solgt flere kort. Fiskekortsalget er jo noe som går i bølgedaler avhengig av ytre forhold som vannstand og vær.

Arbeidsfordelingen mellom fiskeadministrasjonen og de enkelte medlemslagene er klar. Mens fiskeadministrasjonen tar seg av søknader om offentlige midler og fiskekortsamarbeid, har fiskerforeningen ansvar for vedlikehold av informasjonstavler og lignende. Oppsetting av informasjonstavler, skilting og merking av fiskestier har nemlig også vært et sentralt arbeidsområde for fiskeadministrasjonen. Grunneierlagene utfører kultiveringstiltak som kalking og utsetting. Det økonomiske går imidlertid gjennom fiskeadministrasjonen, som etter søknad fra lagene fordeler midler administrasjonen er blitt tildelt fra det offentlige.

- Denne framgangsmåten er den enkleste for alle parter, hevder Skredshol. - For lokale lag er det mer lettvint å forholde seg til en «overbygning» som kjenner lokale forhold, og for den offentlige forvaltningen må det være bedre med én organisasjon fra et område enn mange mindre lag.

Oslomarka Fiskeadministrasjon

Oslomarka Fiskeadministrasjon (OFA) hører med til de store når det gjelder fiskeadministrasjoner. OFA har kontor i Oslo med 4-5 ansatte. Sju personer er dessuten engasjert som områdeansvarlige, og femten personer har oppsynsmyndighet i Oslomarka. Når årsmøtet blir avholdt, møter nesten hundre personer.
I første rekke forvalter OFA fisket for to store grunneiere, Løvenskiold-Vækerø og Oslo kommune, men har også avtaler med et par mindre grunneiere. Fiskeområdet er på 600 kvadratkilometer, som strekker seg over 11 kommuner og 3 fylker.
Fiskerne som oppsøker OFA-området kan velge mellom 350 vann, elver og bekker.

Årlig selger OFA 6000 fiskekort. I 1994 strekte arbeidsoppgavene seg fra kalking og utsetting til fiskekortsalg, oppsyn og markedsføring.

Oslomarka Fiskeadministrasjon bruker årlig store ressurser på markedsføring av fisketilbudet. Foto: Åge Hojem.

innlandsfisket. Spesielt i de tilfeller der samarbeidet forplikter enkeltpersoner og/eller organisasjoner bør det inngås skriftlige kontrakter eller avtaler. Dreier det seg om et omfattende samarbeid, bør det tinglyses.

Både kontrakter og avtaler kan være gyldige selv om de bare er muntlige. For å unngå misforståelser for hva som er avtalt, bør imidlertid viktige kontrakter og avtaler alltid være skriftlige.
Innen innlandsfisket er bl. a. følgende avtaleforhold og kontrakter aktuelle:

- Kontrakter om leie av fiske
- Samarbeidsavtale mellom utmarkslag og fiskerforening
- Samarbeidsavtale mellom fiskeadministrasjon og medlemslag/foreninger om tilrettelegging og markedsføring av fisket
- Avtale mellom utmarkslag og fiskerforening om etablering av felles oppsyn

8. Driftsplaner

- Vi må vel snart begynne å sette ut fisk i Vargbekken.

- Nei, det har vi da aldri prata om, og hva ville vel kommunen si til det! Derimot prata vi vel om å utbedre parkeringsplassen ved Storhølen nå i år.

- Det har jeg aldri hørt om!

Uenighet om forvaltning av fiskeressursene vil være et velkjent problem innenfor enkelte grunneierlag, og det er heller ikke spesielt merkelig. Jo flere kokker, jo mere søl, heter det. Ordtaket kan kanskje omskrives til: Jo flere fiskerettshavere, jo flere synspunkt.

Det kan være nødvendig og praktisk å ha en plan over arbeidet med forvaltning av vassdrag og innlandsfisk. I § 25 i Lov om laksefisk og innlandsfisk m v av 15. mai 1992 blir dessuten fiskerettshaverne pålagt ansvaret å utarbeide driftsplaner for innlandsfiske. Å utarbeide driftsplan er ikke bare en lovpålagt oppgave, det er også fornuftig og nødvendig for å få en god forvaltning av fiskeressursene.

Hjemmel for driftsplaner

Bevaring av naturens biologiske mangfold og sikring av økologisk forsvarlig ressursutnyttelse er nedfelt i Lov om laksefisk og innlandsfisk m v. Lovens formål er å «sikre at naturlige bestander av anadrome laksefisk, innlandsfisk og deres leveområder, samt andre ferskvannsorganismer forvaltes slik at naturens mangfold og produktivitet bevares. Innenfor disse rammer skal loven gi grunnlag for utvikling av bestandene med sikte på økt avkastning, til beste for rettighetshavere og fritidsfiskere.»

Det er i § 25 vi finner bestemmelsen om organisering og driftsplanlegging i vassdrag. Fiskerettshaverne har ansvaret for å utarbeide driftsplaner, og paragrafen har i stor grad fått sin utforming av de organisasjoner som representerer fiskerettshaverne.

§ 25 i Lov om laksefisk og innlandsfisk mv:

Paragrafen inneholder følgende momenter:
Når det er hensiktsmessig skal det utarbeides driftsplan for et vassdrag eller et fiskeområde.
Driftsplanen bør inneholde:

- En oversikt over fiskeressursene i det aktuelle området
- Forslag til kultiverings- og utnyttelsesplan
- Forslag om innbyrdes forhold og størrelse av fiskerettighetene i vassdraget
- Forslag om organisering av fiskeinteressene
- Forslag om bortleie eller salg av fiskekort
- Mengde av fisk som skal tas opp
- Forslag om fiskeregler med bl.a. redskapsbruk, minstemål og fredningstider
- Forslag om økonomiske forhold ved tiltak

Ansvarsfordeling

Driftsplanen skal utarbeides av fiskerettshaverne som selv organiserer arbeidet. Den offentlige fiskeforvaltningen kan om ønskelig bistå. Hvis en driftsplan er nødvendig og fiskerettshaverne ikke greier å utarbeide planen selv, kan fiskeforvaltningen utarbeide driftsplan på eget initiativ. Ved gjennomføring av driftsplan kan en etter jordskifteloven kreve bruksordning.

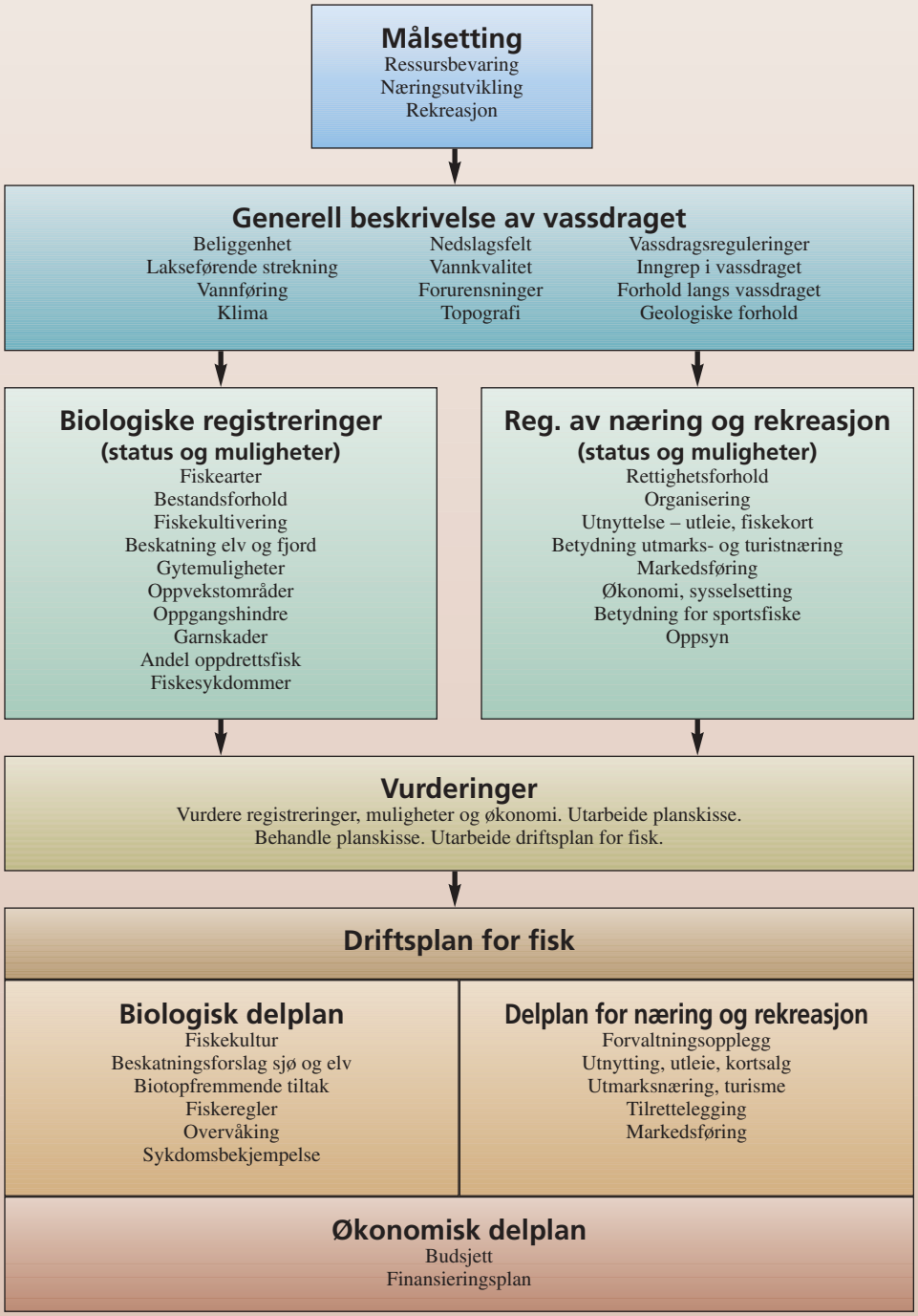
Fordelinger av utgifter og inntekter av tiltak i medhold av bestemmelsene i § 25 skal skje etter den enkeltes andel i fiske.

En driftsplan som er godtatt frivillig, er bindende for fiskerettshaverne som er gått inn i samarbeidet. Frivillig samarbeid kan i noen tilfeller vise seg å være umulig, fordi enkelte av rettshaverne ikke ønsker å samarbeide. I tilfeller der det er en forutsetning at alle er med for å få en gjennomførbar eller helhetlig plan, kan en vedta driftsplan etter bestemmelsene om flertallsvedtak (se kapittel 7). Uansett må frivillighet forsøkes først.

Fordeler med driftsplaner

En driftsplan er i seg selv ikke grunnlag nok for å få gjennomført ønskelige tiltak. Den fritar ikke fra å søke om tillatelse fra offentlige forvaltningorganer for utsetting av fisk, biotopforbedringer osv. Derimot kan planen gjøre det lettere å få tillatelse og tilskudd til å gjennomføre ulike vassdragstiltak. En driftsplan kan også være et grunnlag for å gi fiskerettshaverne bedre mulighet til å bestemme over vassdraget, f.eks. når det gjelder regulering av fisket. Dette forutsetter imidlertid

Innholdet i planen og rekkefølgen i driftsplanarbeidet

Driftsplanarbeidet omfatter biologiske registreringer, som f. eks. prøvefiske. Dette er imidlertid unødvendig dersom det tidligere er utført prøvefiske i vassdraget.

at planen er i tråd med myndighetenes krav til utarbeiding og innhold. Tiltakene som foreslås må heller ikke være i strid med grunnleggende prinsipper for forvaltning av laks og innlandsfisk.
Når det foreligger en driftsplan, blir det lettere for offentlige myndigheter å se helheten i fiskerettshavernes arbeide, og myndigheter kan lettere vurdere søknader ut fra en helhetlig plan. En driftsplanprosess vil også gjøre det enklere for de ulike aktørene å kunne samarbeide.

Innhold

Driftsplanen kan være en del av en omfattende vassdragsplan, men den kan også utgjøre en mer selvstendig plan for forvaltning av fisk. Paragraf 25 inneholder en oversikt over hva som bør være med i en driftsplan. Oversikten er imidlertid ikke utfyllende, samtidig som alle momentene ikke alltid er aktuelle.
Generelt kan en si at en driftsplan bør bestå av tre delplaner:

1. *Biologisk delplan*
   Den biologiske delplanen utarbeides med hensikt å bevare eller forbedre fiskeressursene i vassdraget. Den kan bl. a. omfatte fiskekultivering, fiskeregler og tiltak som biotopforbedringer og overvåkningsrutiner mm.
2. *Delplan for næring og rekreasjon*
   Delplan for næring og rekreasjon omfatter utnyttelse, tilrettelegging, salg og markedsføring av fiske.
3. *Økonomisk delplan*
   Kostnadene ved de ulike tiltakene som foreslås i planen og finanseringen av disse hører inn under den økonomiske delplanen.

Oppdelingen er foretatt fordi arbeidsprosessen for delene ofte vil være forskjellig. Men arbeidsprosessen har også like trekk. Både del 1 og del 2 omfatter både registreringer og planforslag/tiltak. Det er imidlertid viktig å understreke at driftsplanen er en plan hvor biologiske tiltak og de tiltak som omfatter utnyttelsen av fisket må ses i sammenheng! Den økonomiske delplanen bør omfatte budsjett og finansieringsplan for alle tiltak som foreslås både i den biologiske delplanen og delplan for næring og rekreasjon.
Ved utarbeidelse av den biologiske delen kreves gode kunnskaper om fiskebiologi og økologi.
For delen som omfatter organisering og utnytting kreves kunnskaper om rettighetsforhold, tilrettelegging av fiske, utleie og kortsalg, markedsføring

Biologiske registreringer og vurderinger munner ut i en delplan for fisk som bl. a. foreslår tiltak for fiskekultivering. Fisketrappbygging (øverst) og kalking (nederst) er eksempler på omfattende tiltak.

og organisering osv. Dersom rettighetshaverne ikke besitter kunnskapen som skal til, må en innhente hjelp fra annet hold. Fiskeforvalteren hos fylkesmannen og miljøvernlederen i kommunen kan bistå med hjelp og veiledning. Det samme vil også skogeierforeninger og fylkesbondelag kunne gjøre.

Framgangsmåte i driftsplanleggingen

I hvilken rekkefølge bør de ulike delene av driftsplanen gjennomføres? Svaret er avhengig av om fiskerettighetshaverne er organisert i grunneierlag, elveeierlag el.
Det har liten hensikt å utarbeide en driftsplan hvis rettighetshaverne ikke er organisert i grunneierlag, utmarkslag eller elveeierlag. I vassdrag der slik organisering ikke finnes, bør en altså organisere seg før selve driftsplanleggingen starter.
Unntaket måtte være vassdrag der fiskestammene er truet av utryddelse på grunn av forurensning, sur nedbør, overbeskatning e. l. Her vil behovet for å redde de truede stammene gjøre at en ikke kan vente til organiseringen er gjennomført før en setter i gang med den biologiske delen av driftsplanen.

1. Forberedelser

Det er fiskerettshaverne som i utgangspunktet har hovedansvaret for driftsplanarbeidet. Det naturlige er derfor at fiskerettshaverne og deres organisasjoner setter i gang planprosessen. Igangsettingen bør først behandles på et møte i grunneier-/utmarkslaget. Neste trinn vil være å arrangere et møte der også andre som har interesse for å delta i planarbeidet innkalles. I tillegg til fiskerettshavere og elveeierlag kan dette være representanter fra kommunen, fiskeforeninger, fylkesmannen eller andre. På møtet bør behovet for driftsplanlegging vurderes og avklares. En arbeidsgruppe, som bl.a. skal foreslå planprosess og utrede kostnader, oppnevnes. Arbeidsgruppen kan for eksempel være sammensatt av tre representanter fra fiskerettshaverne, en representant fra kommunen og en fra fiskerforeningen. Andre representanter kan selvfølgelig også være aktuelle.

Arbeidsgruppen må også foreslå utvalg som skal utføre planleggingen. Arbeidsgruppen kan også selv fungere som driftsplanutvalg. I små vassdrag er det mest naturlig at ett driftsplanutvalg står for hele planprosessen. I større vassdrag kan det imidlertid være aktuelt å oppnevne ett driftsplanutvalg og to eller flere fagutvalg, f. eks. ett fagutvalg for den biologiske delen av driftsplanen og ett fagutvalg for delen om næring og rekreasjon. Fiskerettshaverne bør ha flertallet av utvalgsmedlemmene.

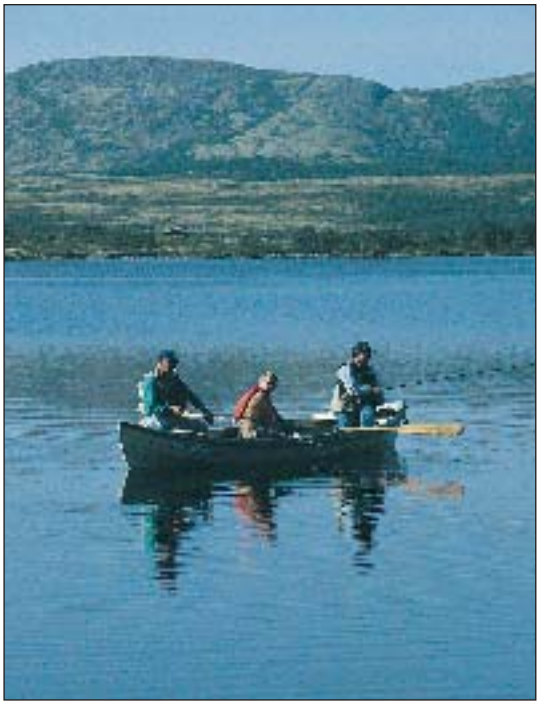
2. Delplaner

Fagutvalgene har ansvar for registreringene for henholdsvis den biologiske delplanen og delplanen for næring og rekreasjon. I mange tilfeller vil det være det samme utvalget som arbeider ut begge delplanene. Utvalgene bør ha hjelp av planlegger og bør dessuten ha god kontakt med fagpersoner som veterinær og fiskeforvalter under planleggingen.
Arbeidet fram mot delplanen kan f. eks. være slik:

1. *Registreringer*
   Driftsplanutvalget eller et fagutvalg registrerer status og muligheter. For delplanen om næring og rekreasjon vil disse omfatte:
   - Nærings- og rekreasjonsmessig utnyttelse av vassdraget
   - Utleie av fiske og fiskekortsalg
   - Utleie av husvære i forbindelse med fiske
   - Salgsopplegg og markedsføring osv.

2. *Planforslag*
   Utvalget skisserer et planforslag på grunnlag av registreringene og økonomi. Dette gjøres i samarbeid med utvalget som har arbeidet med den andre delplanen.

3. *Gjennomgang i laget*
   Planforslaget skal så gjennomgås i grunneier- eller elveeierlaget. Fagråd, kommunen, fiskerforening og fylkesmannen bør få mulighet til å uttale seg også på dette stadiet.

Øverst: Driftsplanarbeidet omfatter også registreringer for forhold som angår næring og rekreasjon. Det er bl. a. viktig å finne ut hva fritidsfisket betyr for turismen i området. Foto: Jon Lenæss.

Nederst: Registreringene må så vurderes, før delplan for næring og rekreasjon utarbeides. Planen bør bl. a. inneholde plan over utnytting, utleie og kortsalg. Kanskje ville planmessig utnytting og utleie av gamle fangstbuer gjøre området mer attraktivt for tilreisende? Foto: Jostein Skurdal.

Driftsplan for Frafjordelva

1. september 1995 undertegnet Frafjord elveeigarlag i Rogaland driftsplanen for Frafjordelva. Planen er den første som er utarbeidet i Rogaland fylke. Arbeidet med denne ble satt i gang som en direkte konsekvens av den nye lakse- og innlandsfiskloven. Planen ble gjennomført ved hjelp av offentlige midler, og det skriftlige er et samarbeidsprodukt mellom Frafjord elveeigarlag og Helge Nøttestad i Stavanger, som har ført planen i pennen.
Per Terje Haaland, sekretær i Frafjord elveeigarlag, er godt fornøyd med driftsplanprosessen de 21 grunneierne i laget har gjennomført. Han forteller at ikke alle grunneiere har tatt del i driftsplanarbeidet, men oppslutningen har vært god. Enkelte ble mer og mer trukket med etter hvert.
- Det er ingen uenighet oss imellom hvem som eier hva i vassdraget. Ellers hadde det blitt et problem for oss, sier Haaland.

Frafjord i Rogaland. Foto: Gjesdalbuen Avis.

- Hva med samarbeidet?
- Vi har gjennomført en fullkalking av Frafjordelva på dugnadsbasis, sier Haaland.
- Slik sett har vi prøvd oss på samarbeid tidligere, og gjennom arbeidet med driftsplanen har vi blitt enda mer fortrolig med at vi må jobbe sammen.
Driftsplan for Frafjordelva er tenkt som et oppslagsverk. Den skulle dessuten være enkel å finne fram i, og malen skulle være så anvendelig at den kunne opprettholdes også ved oppjusteringer og tilføyelser. Sidene i planen består av løsark som settes inn i ringperm og kan fornyes ved behov.
I planen finner en «fakta og status» parallelt med «utfordringer og muligheter» på samme side. Dersom et forslag som i førsteutkastet var oppført under «utfordringer og muligheter» ble prioritert, tok en disse momentene med i den endelige driftsplanen. Oppbyggingen av Driftsplan for Frafjordelva følger retningslinjene utarbeidet av Norske Lakseelver, som skissert i begynnelsen av dette kapitlet, men framgangsmåten var kanskje ikke like omstendelig som beskrevet på figuren.
- Det som passer for et elveeierlag passer ikke nødvendigvis like godt for andre, så vi har nok tatt noen snarveger her og der. Det hastet å få planen på bordet i forbindelse med kalkingsprosjektet vårt, sier Per Terje Haaland. - Vi har i grunnen lagt mest vekt på den biologiske delen i første omgang. I tiden framover vil vi utdype planen for næring ytterligere.
Her går vi kortfattet gjennom oppbyggingen av planen fra delplaner til den endelige driftsplanen.

Forord og innledning

Elveeigarlagets forord og forfatterens innledning tar for seg målsetting og bruksområder. «Driftsplanane skal vere ein reiskap for elveeigarane og andre for å ta vare på vassdraget og livet der. Planen skal óg vere eit grunnlag for næringsutvikling og rekreasjonstiltak», heter det i forordet. Innledningen slår fast at:
«Driftsplanen kan brukes i forskjellige sammenhenger: - Samle og gi kunnskap om Frafjordvassdraget. - Gi informasjon om lover og forskrifter,

kontaktpersoner o l. Håpet er at dette ikke er siste utgave av Driftsplanen, men at den fylles ut med kunnskap, idéer og oppgaver som kan og vil bli gjennomført.»

Vassdraget

I beskrivelsen av vassdraget fokuseres det bl a på beliggenhet, nedslagsfelt, vannføring og -kvalitet og forurensning. Kilder til forurensning er tilsig/ utslipp fra kloakk og silo, bosstømming og industriutslipp fra sand- og grusproduksjon ved kaianlegg. Som tiltak foreslås «Aksjon elveopprydding», som skal gjennomføres som inspeksjonsrunde hver vår.

Biologiske forhold

Fiskeartene i elva presenteres. Under «Utfordringer og muligheter» nevnes historikk og informasjonsinnhenting fra perioder med fiskedød og om den utdøddе laksestammen i Frafjord.
Videre tar delen for seg kultiveringstiltak som klekkeri, kalking og plan for utsetting. Beskatning og gytemuligheter, terskelbygging, oppgangshinder, garnskader, oppdrettsfisk og fiskesykdommer er også tema som tas opp.

Forvaltning og næring

Her fastslås først rettighetsforhold og organisering. Elveeigarlagets forpliktelser, utnyttelse av fiskekort og økonomi omtales også her. Eksisterende fiskeoppsynsordning listes opp. Som utfordringer for framtidig fiskeoppsyn, legges det vekt på å informere fastboende om regelverk og rapportseringsrutiner.

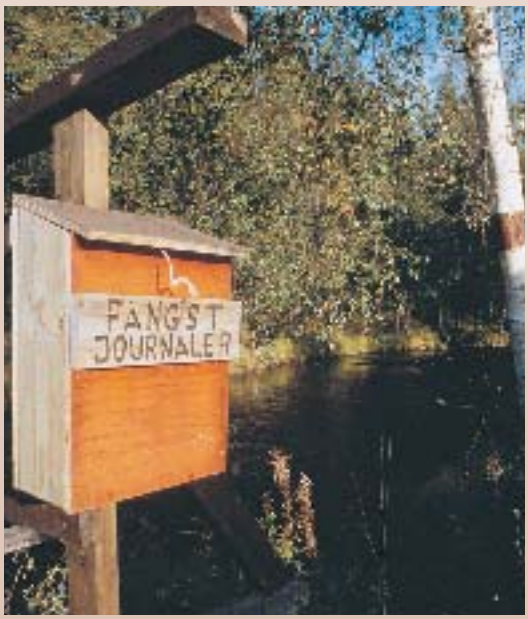
Driftsplan

Punktene over redegjør for status og utfordringer. Avslutningsvis skisseres en driftsplan, der de ulike aktivitetene skal utdypes etter hvert og oppgavene delegeres. Alle enkeltprosjektene skal resultere i en skriftlig rapport. Hovedpunktene i driftsplanen er:

Biologisk delplan
Kalking, kartlegging av kantvegetasjon, gyte- og oppvekstområder og tekniske inngrep, «Aksjon elveopprydding» og innsamling av historiske data om elva.

Plan for næring og rekreasjon
Koordinering av grunneierinteressene. Drøfting av typer tiltak, ambisjonsnivå og tempo i realisering av næringstiltak.

Økonomisk delplan
Gjennomføre økonomisk analyse og diskusjon om behovet for investeringskapital og driftsmidler og å foreslå inndekning.

Oversikter utarbeidet på grunnlag av fangstjournaler kan godt følge med som vedlegg i driftsplanen. Foto: Jostein Skurdal.

Vedlegg

Som vedlegg i driftsplanen kan det legges inn standardmateriell som adresselister, lover og forskrifter og generelt informasjonsmateriell fra forvaltningen osv.

I driftsplanen for Frafjord er vedleggsdelen innholdsrik. Her finnes kart, lover, forskrifter og vedtekter, avtaler og møtereferat, skjema for f eks fangst og fiskekortsalg og statistisk materiale. På de siste sidene finner en også avisutklipp, fotografier fra nåtid og fortid og adresseliste.

Driftsplanlegging må gjøres i tråd med offentlige lover og forskrifter. Det er en fordel å ha et nært samarbeid med den offentlige fiskeforvaltningen under driftsplanarbeidet. Foto: Kristine O. Stene.

Mer på side 78.

4. *Delplan*
   På grunnlag av uttalelsene til planforslaget utarbeider utvalget delplanen. Innholdet i delplanen for biologi og delplanen for næring og rekreasjon må samordnes.

5. *Gjennomgang i fiskerforening, kommune mfl.*
   Fiskerforeningen, kommunen, fagråd og fylkesmannen gis anledning til å uttale seg om planen før den vedtas av elveeierlaget eller grunneierlaget. Tiltak som det kan være aktuelt å foreslå i denne delplanen kan behøve tillatelse fra offentlige myndigheter. Bygging av fisketrapper og fiskekultivering er eksempler på dette.

6. *Økonomisk delplan*
   Forslagene som fremmes både i den biologiske delplanen og delplan for næring og rekreasjon må ligge innenfor de økonomiske rammene som foreligger. Gjennom hele planprosessen må en derfor tenke økonomi. Den økonomiske delplanen må inneholde beregninger av kostnadene av de foreslåtte tiltakene og plan for finansiering. Muligheter til finansiering finnes gjennom egenfinansiering (fiskekortsalg, utleie) og ekstern finansiering gjennom f eks Landbruksdepartementet, Direktoratet for naturforvaltning, kommunen, Statens nærings- og distriktsutviklingsfond m fl.

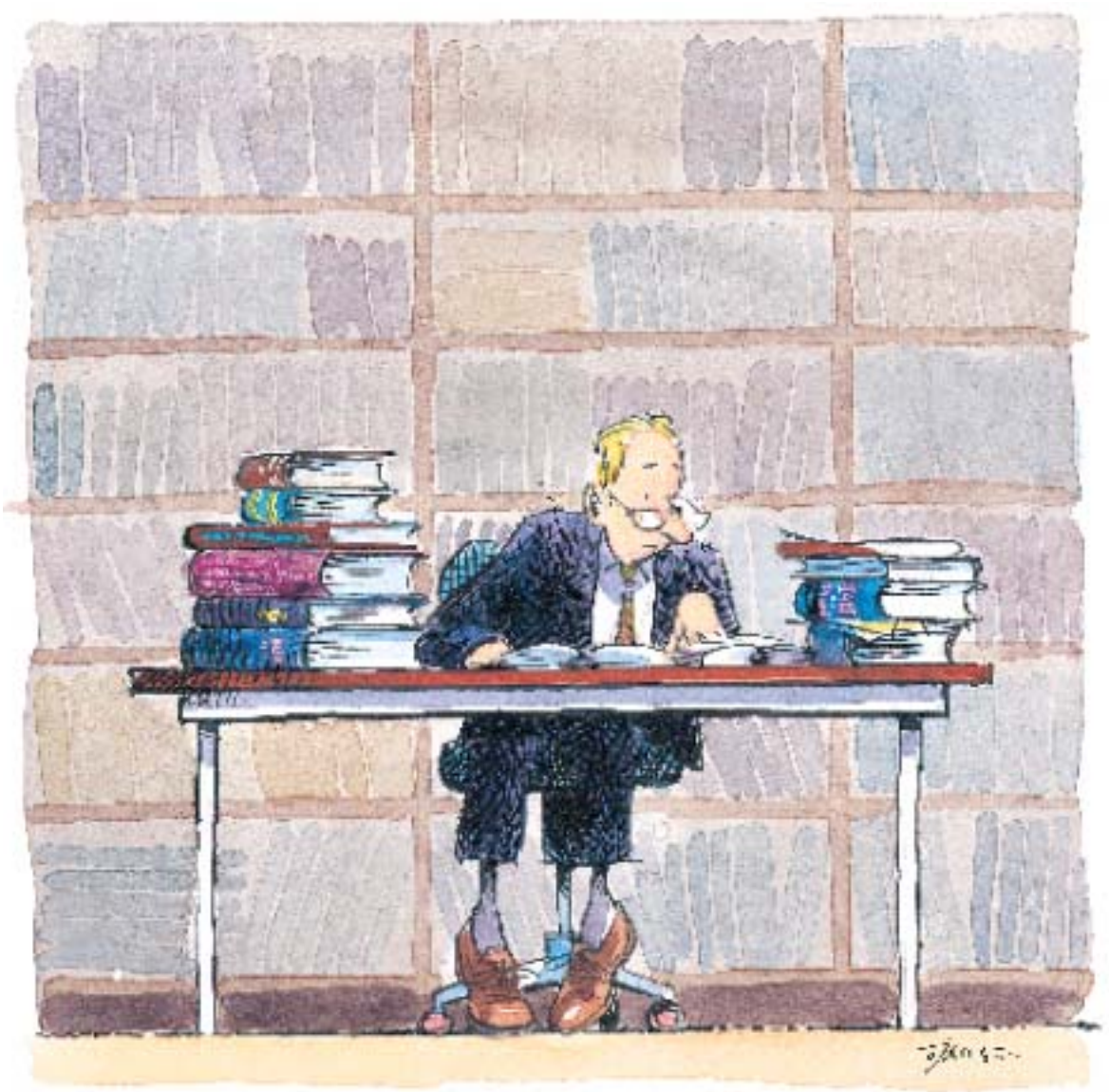
3. Driftsplanen

Etter en enkel behandling i grunneier-/utmarkslaget og eventuelle andre organisasjoner, utarbeides den endelige driftsplanen. Den inneholder da tre delplaner; en biologisk delplan, en plan for næring og rekreasjon og en økonomisk delplan, der budsjett og finansieringsplan for tiltakene i de to første delene finnes.

4. Godkjenning av driftsplanen

Til slutt må planen godkjennes av grunneier-/utmarkslaget, med andre ord av fiskerettshaverne. Fiskerforeninger, fagråd og offentlig forvaltning gis muligheter til å uttale seg om driftsplanen. Tiltak som f eks bygging av fisketrapper eller fiskekultivering krever tillatelse fra offentlige myndigheter etter vanlige søknadsrutiner.

9. Hjelp videre

-Dette var spennende. Dette må jeg se mer på...
Hadde jeg bare hatt en oversikt så jeg visste hvor jeg skulle lete...

Litteratur

Nordmenns fiskevaner og -holdninger

Fritidsfiske – store verdier for samfunnet og enkeltmennesker (brosjyre utgitt av Norges Bondelag, Norges Fjellstyresamband, Norges Skogeierforbund og Norges Jeger- og Fiskerforbund)

Aas, Øystein 1994: Fisket i Trysilvassdraget i Engerdal kommune. ØF-notat 07/94 (rapport utgitt av Østlandsforskning, Lillehammer)

Aas, Øystein 1995 a: Fritidsfiske i seks kommuner på Sør- og Østlandet og befolkningens holdning til kalking. ØF-rapport 17/1995 (utgitt av Østlandsforskning, Lillehammer)

Aas, Øystein 1995 b: Fritidsfiske i Norge: Endringer 1970-1993 og geografiske forskjeller. ØF-rapport 18/1995 (utgitt av Østlandsforskning, Lillehammer)

Målgruppe

Fiske for alle (utgitt av Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Handikapforbund og Funksjonshemmedes fellesorganisasjon 1991)

Tilrettelagte fiskeplasser (utgitt av Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Handikapforbund og Funksjonshemmedes fellesorganisasjon m. fl. 1993)

Tilrettelegging av familiefiske i nærområdet – et eksempel fra Frosta (utgitt av Frosta kommune og Direktoratet for naturforvaltning 1992)

Tilrettelegging for fritidsfiske – planlegging og gjennomføring

Finansieringsordninger for utmarks- og bygdeturismenæringer (utgitt av Norges Skogeierforbund 1990)

Uteinformasjon i naturvern, friluftslivs- og kulturminneområder. DN-håndbok 2 (utgitt av Direktoratet for naturforvaltning 1991)

Inngrep i vassdrag - effekter og tiltak. DN-håndbok 9 (utgitt av Direktoratet for naturforvaltning 1994)

Naturvennlig tilrettelegging. DN-håndbok 3 (utgitt av Direktoratet for naturforvaltning 1993)

Rettleiar i vassdragsplanlegging. DN-håndbok 8 (utgitt av Direktoratet for naturforvaltning 1994)

Stier, løyper og turveger, Universitetsforlaget 1991 (utgitt av Kulturdepartementet og Direktoratet for naturforvaltning)

Veg og strandsoner (utgitt av Direktoratet for naturforvaltning, Norges vassdrags- og energiverk og Statens Vegvesen 1994)

Håndbok i arealplanlegging for lokallag (utgitt av FRIFO, Norges Velforbund, Norges Idrettsforbund og Norges Naturvernforbund 1992)

Miljøvern i kommunen. Eksempel på tiltak, Kommuneforlaget 1991 (utgitt av Kommunenes Sentralforbund og Miljøverndepartementet)

Planlegging og tilrettelegging for friluftsliv – en oppsummering av Modellområdeprosjektet (utgitt av Nordland fylkeskommune, Kultur- og fritidsavdelingen 1992)

Tilrettelegging for fritidsfiske i et fjellområde - et eksempel fra Ringebu (utgitt av Ringebu kommune og Direktoratet for naturforvaltning)

Eriksen, A. H. og Skurdal, J. 1990: Tiltaksplan og fisketiltak på Venabygdsfjellet, Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, Rapport 5/1990

Kommunale fisketiltaksplaner, Direktoratet for naturforvaltning 1992

Utmarksforvaltning og miljøvern - Fisketiltaksplan, Ringebu kommune 1992

Fiskekort

Eriksen, A. H. og Skurdal, J. 1990: Tiltaksplan og fisketiltak på Venabygdsfjellet, Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, Rapport 5/1990

Kristensen, B. 1991: Organisering av fiskeadministrasjoner (hefte utgitt av Norges Skogeierforbund)

Skurdal, J. og Sterud, K. 1989: G-kort. Opplegg og erfaring. Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, rapport 8/1989

Vistad, N. B. 1988: Vilt og fisk. Organisering. Bruk. Næring. Landbruksforlaget

Informasjon

Fiske for alle - informasjon om fiske i Norge (utgitt av Friluftslivets hovedorganisasjon m fl 1993)
Fiskeskole for barn og ungdom - et eksempel fra Troms (utgitt av Norges Jeger- og Fiskerforbund og Direktoratet for naturforvaltning)
Ute-informasjon i naturvern, friluftslivs- og kulturminneområder. DN-håndbok 2 (utgitt av Direktoratet for naturforvaltning 1991)
Naturvennlig tilrettelegging. DN-håndbok 3 (utgitt av Direktoratet for naturforvaltning 1993)
Stier, løyper og turveger, Universitetsforlaget 1991 (utgitt av Kulturdepartementet og Direktoratet for naturforvaltning)

Forvaltning og organisering

Kristensen, B. og Sigstadstø, P. E. 1990: Organisering av utmark. Landbruksforlaget
Kristensen, B. 1991: Eksempelsamling. Vedtekter for utmarks- og bygdeturismelag (hefte utgitt av Norges Skogeierforbund)
Kristensen, B. 1991: Organisering av fiskeadministrasjoner (hefte utgitt av Norges Skogeierforbund)
Kristensen, B. 1992: Eksempelsamling. Kontrakter og avtaler om jakt, fiske og friluftsliv (hefte utgitt av Norges Skogeierforbund)
Vistad, N. B. 1988: Vilt og fisk. Organisering. Bruk. Næring. Landbruksforlaget
Lov om laksefisk og innlandsfisk m v av 15. mai 1992
Lov om sameie av 18. juni 1965

Driftsplanlegging

Driftsplanlegging i vassdrag med anadrome laksefisk (hefte som kan bestilles hos Norges Bondelag, Norske lakseelver).
Lokal forvaltning og driftsplanlegging i vassdrag med laks, sjøørret og sjørøye - rollefordeling og prosess (hefte utgitt av Norske Lakseelver 1995).
Driftsplan Frafjordelva, Frafjord elveeigarlag 1995
Hope, A. M. 1994: Driftsplan for fiskeressursene i Snåsavatnet. Snåsavatnet grunneierlag og Fylkesmannens miljøvernavdeling i Nord-Trøndelag

Generelt

Fiskepermen, 2. utgave 1995 (perm utarbeidet av Norges Jeger- og Fiskerforbund, Direktoratet for naturforvaltning, Norges Bondelag, Norges Skogeierforbund, Kommunenes Sentralforbund, Statskog og Norges Fjellstyresamband m fl. Kan bestilles hos Norges Jeger- og Fiskerforbund)

Adresser

Direktoratet for naturforvaltning
Tungasletta 2, 7005 Trondheim
tlf. 73 58 05 00

Fylkesmannens miljøvernavdeling
Østfold: Boks 325, 1502 Moss,
tlf. 69 24 71 00
Oslo/Akershus: Boks 8111 Dep., 0032 Oslo
tlf. 22 00 35 00
Hedmark: Fylkeshuset, 2300 Hamar
tlf. 62 54 40 00
Oppland: Statsetatenes hus, 2600 Lillehammer
tlf. 61 26 60 00
Buskerud: Boks 1604, 3007 Drammen
tlf. 32 26 66 00
Vestfold: Boks 2065, 3103 Tønsberg
tlf. 33 37 10 00
Telemark: Statens Hus, 3708 Skien
tlf. 35 58 61 51
Aust-Agder: Fylkeshuset, 4800 Arendal
tlf. 37 01 75 53
Vest-Agder: Tinghuset, 4605 Kristiansand S
tlf. 38 07 60 00
Rogaland: Statens Hus, 4010 Stavanger
tlf. 51 56 89 00
Hordaland: Boks 106, 5001 Bergen
tlf. 55 23 77 60
Sogn og Fjordane: Tinghuset
5840 Hermansverk
tlf. 57 65 51 40
Møre og Romsdal: Fylkeshuset, 6400 Molde
tlf. 71 25 80 00
Sør-Trøndelag: Statens Hus, 7005 Trondheim
tlf. 73 94 90 11
Nord-Trøndelag: Statens hus, 7700 Steinkjer
tlf. 74 16 80 00
Nordland: Molovn. 10, 8003 Bodø
tlf. 75 53 15 00
Troms: Boks 595, 9001 Tromsø
tlf. 77 64 20 00
Finnmark: Statens Hus, 9800 Vadsø
tlf. 78 95 03 00

Norges Skogeierforbund
Boks 1438 Vika, 0115 Oslo
tlf. 22 83 47 00

Norges Bondelag
Boks 9354 Grønland, 0135 Oslo
tlf. 22 17 34 00

Norges Jeger- og Fiskerforbund
Boks 94, 1364 Hvalstad
tlf. 66 78 38 60

Norges Fjellstyresamband
Boks 1301 Vika, 0112 Oslo
tlf. 22 83 15 35

Statskog SF
Boks 433, 7801 Namsos
tlf. 74 27 05 00

Kommunenes Sentralforbund
Boks 1378 Vika, 0114 Oslo
tlf. 22 94 77 00

Norges vassdrags- og energiverk
Boks 5091 Majorstua, 0301 Oslo
tlf. 22 95 95 95

Norske Lakseelver
Boks 9354 Grønland, 0135 Oslo
tlf. 22 17 34 00

Norsk Innlandsfiskelag
Foldsæ, 3870 Fyresdal
tlf. 35 04 24 03

Norges Handikapforbund
Boks 9217 Grønland, 0134 Oslo
tlf. 22 17 02 55

